(3

DESIDERII ERASMI
Roterodami
De
CONTEMPTU MUNDI.
Liber.

LUGDUNI BATAVORUM,
Ex Officina IOANNIS MAIRE,
ANNO CIↃ IↃ CXLI.

DESIDERII ERASMI *Roterodami* DE CONTEMPTU MUNDI.

CAPUT I.

OLim quidem Iodoce adolescens charissime non mediocris mihi ad te scribendi incessit cupido, sed hactenus pudore magis quam negligentia silui, veritus scilicet ne te singulari tum prudentia tum eruditione hominem, ego admonere parans, ego inquam natu quidem haud multo maior, cæteris autem rebus longe inferior, aut ululas Athenas, ut in proverbiis est, aut in sylvam lingna ferre viderer. Non quod dubitarem quin tu, ut es animo lenissimo optimoque, adhortationem nostram in optimam partem acciperes, sed ne ego parum modesti viri officio functus viderer, qui

te admonere tentarim à quo me admoneri longe æquius erat. Quid igitur faciam? Scribam ne? At id pudor vetat. Sileam vero. At è regione id amor tui Iodoce non ſinit. Ergo ne perpetuo hærebit in dubio animus, hinc ſuadente amore, hinc diſſuadente pudore? Verum ambiguo animo vix quicquam eſt moleſtius. Verum tandem vincat quod æquum eſt vincere, cedat amori pudor. Pluris mihi debet eſſe tui commodi ratio, imo tuæ ſalutis, quam alienæ de me opinionis. Quod ſi noſtrum ſcribendi officium arrogantiæ magis quam prudentiæ dabitur, eatenus certe peccato meo danda venia erit, quatenus ab amore (qui nihil conſulte agere ſolet) profectum videbitur. Malui enim amanter ſcribendo audentius quam prudēter tacendo prudentius agere. Nec vereor omnino ne hoc patrono (amorem noſtrum loquor) abſolvi nequeam. Neque enim aut ſimplex eſt aut vulgaris, ſed & geminus & ſingulariſſimus. Maximę ſiquidem ac plurimæ neceſſitudi-
nis

nis tecum mihi causæ intercedunt, mutui à pueris convictus, mira quædam animorum consensio, communia optimarum artium studia, innumerata tua erga me officia, denique singularis & tua & tuorum in me benevolentia. His omnibus etiam sanguinis affinitas accedit. Quid autem ea necessitudine potest esse copulatius, quæ quasi duplici catena colligatur, hinc sanguinis vinculo, hinc coniunctissima quadam charitate animorum? Itaque velim sic tibi mi Iodoce persuadeas, neminem unquam sibi quam tu mihi es, fuisse chariorem. Quando autem te æque atque meipsum diligo, aut etiam amplius, æquissimum est ut tua salus non minori mihi curæ sit, quam meaipsius, imo facit id (nescio quo pacto) verus amor, ut acerbius amici quam nostra incommoda doleamus, eiusque commodi quam nostri simus cupidiores: denique (ut paucis dicã) facit ut homo sit homini charior quam ipse sibi. Quod equidem de te sperare, de me plane affirmare possũ.

Hinc mibi eam fiduciam ſumpſi, ut modeſtię pauliſper oblitus, hanc hortatoriam ad te epiſtolam ſcriberem, qua te plane à mundi ſtrepitu commercioque abducere, atque ad monaſticam, id eſt ſolitariam tranquillamque vitam transferre cupio. Res ardua, & quæ non paſſim vulgo perſuadeatur, ſed quoniam ea vitæ tuæ integritas eſt, ut iam nunc præter habitum (in quo mihi quidem gratulor) prope nihil ſuum in te mundus habeat, exhortationem meam non inanem futuram confido, quandoquidem eodem te & optimi animi impetus, & noſtra vocat oratio. Quis enim dubitat ei rati curſum eſſe facillimum, quæ & ventis fertur & amne ſecundis? Quanquam autem in optimam ſpem tua me probitas vocet, nunquam tamen timere deſinam, donec nequiſſimo iſti & lubrico ſeculo valedixeris, atque ad cœnobium tanquam in tutiſſimum ſinum te receperis. Quoties enim (crede mihi) diſcrimina in quibus tua vita verſatur mecum pertracto (id autẽ facio prope

ſemper)

ſemper) toties ſingularis tui amor anxium me atque ſolicitum reddit, nec aliter afficior quam pia mater quæ gnato unico, eodemque chariſſimo fretum aliquod crebris infame naufragiis navigante, ſæviſſimum ventorum turbinem ſurgere non ſine lachrymis videt, palleſcit, trepidat, æſtuat, gnatum in ſomnis cogitat, gnatum dormiens ſomniat, ſemperque animo peiora veretur, ſemperque timet graviora pericula veris. Atque utinam ego non minora veris pericula timeam. Sed novi ego, novi Iodoce novi, quos iſtud ſeculi fretum habeat motus, quæ vitæ pericula, quot mortium genera, unde pridem ſciſſa rate vix exigua vehente tabula nudus evaſi. At tu forſan ceu temere ſecurus timidiuſculum me vocans ſecurum eſſe iubebis. Atque iſto pacto pectori noſtro metum non exemeris, imo adauxeris, tantumque abes ut ſecurum præſtiteris, ut ſpem etiam noſtram propemodum omnem labefeceris. Tanto enim periculoſius

discrimini pates, quanto minus intelligis, aut certe si intelligis non caves, nihil ista confidentia perniciosius, nihil dementius. Quid enim eo navita vecordius, qui inter spumantes aspergine scopulos, syrtes furentes, voracesque pelagi vortices tempestate sævissima, rate denique parum firma navigans nihil metuat periculi, sed ad gubernaculum resupinus cantitet, vectoresque suos vetet esse solicitos? Quis non eiusmodi hominis & temeritatem exhorreat, & incolumitati timeat? Neque ego mi Iodoce prius tibi timere desinam, quam tu inquietissimum istud seculi pelagus desines temerarius navigare. Ridicula (inquies) comparatio. Quid seculi & pelago convenit, cum altero nihil sit blandius, altero nihil horridius? Imo (si propius intendere vacet) haud scio an ulla sit accommodatior. At tibi syrenum male dulces moduli, quibus præter-navigantes sopire, tumque mari mergere solitæ feruntur, male blandas seculi illecebras inepte videntur exprimere?

Quæ utinam videas quos adolescentiæ tuæ laqueos, quos dolos, quæ retia tetenderint. Harum igitur fac littus fugias (fuga enim tutissima est) nec temere confidas istac te impune navigaturum, ubi fecisse naufragium vides David, Solomonem, itemque alios & plures & nobiliores, quam ut hoc loco commemorandi sint. Hoc breviter dixerim, Nemo pene evasit, nisi qui fugit. Ulysses (Homero auctore) qui sapientis perfectique personam gerit, syrenum istarum voces multo studio (ut qui cera aures oppleverit, seque malo rudente astrinxerit) vix effugit. Tibi porro quid spei est in cuius unius perniciem tot pariter res coniurarunt, ætas lasciviens, forma alliciens, opes, facultas, libertas, monstrorum denique istorum heu nimium dulcium nocturna diurnaque carmina? Nec tibi minus metuendos censeo prominentes istos atque acutos scopulos, secularium dignitatum fastigia, in quos si te violentior flatus impulerit, pulchre se tibi res habebunt, si brevi

tabula natantē in litus aliquod ignotum procella eiiciat. Quid charybdium inexplebiles voragines, quæ si quam forte corripuere, ratem currentem sistere, atque crebrius in orbem actam absorbere memorantur, num obscurum habēt avaritiæ simulachrum? quæ insatiabili habendi studio pectus exagitans nunquam sinit esse quietum, donec absorptum barathro demergat. Nunc syrtium furibundos æstus, indomitos irarum impetus accipe, quarum istic tanto copiosior materia, quanto offensa crebrior. Quid venti? Nonne tum assentatorum tum maledicorum sermones pestiferos pulcherrime referunt? Qui (nihil refert) unde flent, perinde utrique timendi. Nam si secundi, in asperrimas cautes puppim præcipitem ferunt, sin adversi, nihilominus in syrtes agunt. Et quid horrenda illa fluctuum alternatio, modo ad sydera sese tollentium, modo in seipsa residentium, quam apte fortunæ vicissitudinem varietatemque exprimit, qua plerumque fractus animus

mus ad impatientiam deiicitur, dum nuper beatus ſubitam calamitatem ferre neſcit. Prætereo tempeſtates, taceo nocturnos errores, ſyderum fallaciam, beluarum (quas pontus alit) mille genera non commemoro, quæ ipſe pro tuo ingenio & plenius excogitabis & rectius interpretabere. Quid quod ne tum quidem fidendum eſt, cum tibi placidum blanditur ęquor, cum ſe vitreæ ſtravere procellæ, cum aëris arridet ſerenior facies? Id enim agitur ut te ſubita tempeſtas ſopitum inveniat. Proinde haud ſcio, ſit ne ſeculi proſperitate virtuti adverſius quicquam, quicquam nocentius, quicquam inimicitius. Nam ſcriptura teſte multos quidem frangit calamitas, longe vero plures proſperitas ſolvit. Tu igitur mundo blandienti cave quicquã, fidas, ne te (quod Deus avertat) fracta navi natantem poëtico illo defleamus verſiculo.

O nimium cœlo & pelago confiſe ſereno
Nudus & ignota Palinure iacebis arena.

CAP. II.

Periculosum est morari in mundo.

VIden optime Iodoce quanta te circumstent pericula, cui vel ipsa est periculosa tranquillitas? Quid? tu ne speras hæc te superare discrimina, ut nihil ulla ex parte detrimenti capias, præsertim in ista ætate quæ vel suopte impetu in flagitia prona fertur, nedum cum tot irritamentis impellitur? At spero inquis. Speres licet, & ego quoque una spero, sed tamen vereor ne frustra speraverimus. Tu velim hanc nostram spem paulo reddas securiorem. Sed facile suspicor quid inter hæc legenda tecum submurmures. Usqueadeo ne istic tuta sunt omnia? Ita ne soli servabuntur monachi? Ergo ne perituri omnes cæteri? Minime vero. Non diffiteor & istic esse quorum nomina liber ille vitæ teneat annotata, neque qui in monasterium commigrarunt, ii continuo res suas ita in tuto collocavere, ut plane securos vivere liceat

ceat. At tantum inter hoc & iſtud vitæ genus intereſt, quantum inter eum qui iam in portu navigat tametſi nondum reticula fixerit, & eum qui medio adhuc pelago fertur, vel potius inter eum qui natat in undis & eum qui terra facit iter. Non periit qui commoratur in mundo, ſed periculo propior eſt. Ego vero mi Iodoce, quoniam tibi optime conſultum velim, ſumque tuæ ſalutis fortaſſe teipſo ſtudioſior, diſcrimina fugere, tuta captare iubeo. Qui amat periculum (ut ait ſapiens) peribit in illo. Quæſo te quorſum opus eſt ſævis iactari fluctibus, cum terra pateat iter & tutius & commodius? Quis (niſi prorſus oculis captus) qui non videat longe eſſe tutius, iucundius, commodiuſque per amœna atque virentia prata abſque formidine iter agere, quam inter tot mortis imagines, perpetua cum anxietate verſari? Eo ne cæcitatis ventum eſt, ut noſtris etiam ærumnis delectemur, & (ut apud Vergilium eſt) inſano iuvet indulgere labori? Huc ades ô Iodoce,
quis

quis est nam ludus in undis?

Hic ver purpureum, varios hic flumina circum
Fundit humus flores, Hic candida populus antro
Imminet, & lentæ texunt umbracula vites.
Hut ades, insani feriant sine littora fluctus.
Hic liquidi fontes, hic mollia prata virensque
Hic nemus hic ipso tecum consumerer ævo..

Libuit hoc Vergiliano carmine te ad nostras delitias ab istis avocare fluctibus. Sed nescio quibus præstigiis, animi tibi fascinat oculos, male blanda mundi species, gestientemque animum itidem ut visco quodam impeditum moratur ac detinet. Subit enim continuo fucata illa rerum facies, iamque euntem blande revocat, quid inquiens agis demens? Cur & te & tuos is perditum? Itane universos deseris crudelis? Ut sodales charissimos atque amicorum turbam contemnas, parentum non miseret?

Et quid tandem animæ miseræ illi futurum censes quæ te amat misere, quæ te deperit, quæ te maritum optat? Vide etiam atque etiam quid inceptes. Mollior es quam qui rem tam duram perficias. Ista ætas, ista forma multo aliis rebus conveniunt. Vah tam indigne ævi florem patieris excidere? Solus perpetua merens carere iuventa? Senibus, quibus iam vita desiit esse suavis, ista relinquas, tu puer es, nec te quicquam nisi ludere oportet. Vel illud respice, Domi res tibi ampla est, futura amplior si manseris. Ea perit. Honoribus satis ornatus es, clariores impendent ni te subtraxeris. Hæc omnes quærunt, tu unus quæsita relinquis? Ergo ne abis nunquam posthac his fruiturus gaudiis, his opibus, his & his commodis? Saltem da spatium tenuemque moram, mala cuncta ministrat impetus. Audisti, audisti? Et istæ syrenum voces sunt, sed tu per salutem tuam cave auscultaveris. Ulyssem te præsta. Mentem tibi excantabunt, si aures accommodes. Blandissime quidem

quidem sunt, atque ita ut vel saxea pectora promoveant, sed mortiferas esse atque in æternum exitium ducere memineris. Huc potius aures, huc oculos, huc animum flecte, collige quicquid in te est viriũ, intende (quam potes acerrime) mẽtis aciem, nihil tibi ineptus blandiaris, rem ipsam introspice, videbis profecto (si quid tamen videbis) quam putida, quam inania, quam denique te sint indigna quæ evolare non sinunt.

CAP. III.

De contemnendis opibus.

QUid enim tibi pollicetur mundus quod tanti sit ut eius gratia salutem tuam in dubium venire sinas, atque à nostris velis abesse delitiis. Quid, inquã, tibi pollicetur? Opum affluentiam? Nam eas in primis mirantur mortales. At his nihil miserius, nihil vanius, nihil perniciosius. Hæ omnis flagitii & magistræ & ministræ. Neque enim temere omnium malorum radicem scriptura appellat

cupiditatem. Hinc amor ſceleratus habendi naſcitur, hic iniuriæ oriuntur, hinc factiones pullulant, hinc furta, hinc peculatus, hinc ſacrilegia, hinc rapinæ, hinc latrocinia proficiſcuntur. Hæ incæſtus pariunt, hæ adulteria gignunt, hæ ſtupra nutriũt, hæ amores inſaniſſimos luxumque alunt. Denique quid non mortalia pectora cogit auri ſacra fames? Vides igitur quam ſapuit Flaccus Horatius, qui eas ſummi materiam mali vocans, in mare præcipites dari iubet, ſi ſcelerum (inquiens) bene pœnitet. Tanta enim rebus ſocietas, ut etiam vocabulis ipſis cognatio quædam eſſe videatur vitiis ac divitiis. Quotumquenque mihi dabis divitum, qui non alterutro morbo laboret, aut avaritia (qua nihil eſt tetrius) ſi natura ad rem ſit attentior, aut luxu (quo nihil putidius) ſi paulo ſit ingenio benigniore. Alter rei ſervus non dominus eſt, alter haud diu erit. Alter habetur non habet. Alter mox habere deſinet. Alter vivit magnas inter opes inops, alter abutitur

non

non utitur. Pulchre hæc intellexiſſe Eutrapelus quidam mihi videtur, quem eum à quo forte laceſſitus eſſet, ſic ulciſci ſolitum accepimus. Non conviciis, non veneno, non ferro petebat, pretioſis veſtibus ditabat hominem, ratus id quod eſt, divitias ſui famem excitare, habendi famem virtutem dedocere, atque ad omnem turpitudinem ac dedecus impellere. Sed fac nihil horum evenire, tu ſane ſis rara avis in terris, nigroque ſimillima cygno. Quid tandem pulchri habent iſta pretioſa pondera, quæ & moleſte parantur, & anxie ſervantur, quorum congeſtio diros labores, cuſtodia anxios metus, amiſſio miſeros affert cruciatus? Nullæ ergo homini locupleti feriæ, aut partis pervigil incubat, aut parandis inhiat, aut amiſſa dolet, damnum iudicat quoties lucrum non fecerit. Et quid ſi montibus aurum æquaverit, aut ſi potis eſt vel vicerit? Auxit ſarcinam, cumulavit curas, aggeſſit metus ac moleſtiam; paravit ſibi cuſtodiæ munus, miſeriæ laboriſque pleniſſi-

pleniſſimum. Creſcentem ſequitur cura pecuniam. Creſcit amor nummi quantum ipſa pecunia creſcit. Et minus hanc optat qui non habet. Denique miſera eſt magni cuſtodia cenſus. Vulteus ille Horatianus male de ſe meritum patronum iudicabat, cuius ingenio à paupertate ſua abdu-ctus fuerat, ſeque non divitem ſed miſerum factum putabat, orabatque ut quam primum vitæ priori redderetur. Laudandus ille quidem, qui mature reſipuerit. At avarus ſi moleſta, inquit, eſt cura, dulcis eſt nummus, non me pigebit laboris dum creſcant loculi. Sed dic mihi hominum ſtultiſſime dicam an miſerrime, cui nihil ſatis eſt, qui opibus tuis aut arca ferrata reconditis, aut (ut magis ſapias) humo defoſſis non aliter quam heſperius ille ſerpens malis aureis noctes dieſque incubas, quorſum tandem cenſus iſtos utiles eſſe, aut quid reris habere pretii? Nempe nil aliud ſunt quam æs merum, idque in facies tituloſque conciſum, quod nec edaces animi tui curas ſubmoveat,

veat, nec morbos illumve corporis incommodum aut pellat aut arceat, nedum mortem. At ne egeam (inquis) præstant, Nugaris, imo ut semper egeas faciunt. Ut enim homini hydropico potus sitim non extinguit, sed accendit, ita tibi rerum copia, habendi studium crescit. At quisquis plura quærit, is se egere declarat. Adde nunc infidam rerum tuarum levitatem. Quę tu tanto temporum spacio, tanta molestia, per fas nefasque undecunque congessisti, si fortuna (ut aiunt) rotam verterit, continuo te deserto alio te commigrabunt, tuque modo Crœso beatior subito Irus eris. Hoc clarius est quam ut in eo multum sermonem teramus. Quot enim coram videre est ex regiis opibus, ad extremam redactos inopiam? Sed fac stabilia esse, fac non deserere vivum, num vita defunctum sequentur? Tibi in sepulchrum ituro, ex tantis rerum copiis, vix breve idemque sordidum involucrum tollere licet, cætera iamdudum alios habent dominos. Tum si

qua bene gestorum substantia recondita fuerit, ea una in pretio erit, ea una abeuntem non deseret dominum. Tanti igitur suavissime Iodoce tibi non sint vel universa prædia & omne aurum quod Tagus & rutila volvit Pactolus harena, ut salutis tuæ vel iacturam facias vel moram feras. Quin potius si tantopere ditari iuvat, quo vere dives evadas, domini consilium audi. Thosauriza tibi thesauros in cœlo, ubi nec erugo, nec tinea demolitur, & ubi fures non effodiunt, nec furantur. Nihil ea opulentia puta egentius, abundare nummis, egere virtutibus. Nihil eo lucro infelicius, quod animæ damnum adferat. Turpissimum ergo homini, & erudito, & Christiano, id cum summo salutis discrimine improbe sectari, quod ethnicis philosophis vel literarum vel famæ gratia, contemnere haud fuit difficile.

CAP.

CAP. IV.

Mortiferas atque acerbas esse voluptates carnis.

AN forte te dulces illecebræ capiunt? Blandissimæ quidem dominæ & fucata sua specie orbem fere totum capientes. Sed tu fucum detrahe, cave cutis artificio fucatus nitor te promoveat. Non quid appareant sed quid sint inspice. Videbis istis nihil esse tetrius, nihil spurcius, nihil pecudi vicinius. Nulla enim omniũ re ad brutorum conditionem propius accedunt homines, quam fœdissima carnis libidine, quæ eo nocentior quo blandior, ut eam divinus ille Plato escam malorum aptissime vocaverit. Ut enim esca hamo præfixa pisciculos allicit, seque captantes capit, itidem illa melle quodam sua venena dissimulans animas predæ avidas pellicit, pellectas inficit, infectas inclementer perimit. Et ne te diu morer, accipe philosophi sententiam ethnici quidem sed plane

Christia-

Christiano dignam, quam apud Ciceronem senior Cato se Tarenti ab Archita Pythagoreo accepisse commemorat. Ait enim, nullam capitaliorem pestem quam voluptatem hominibus à natura datam, cuius voluptatis avidæ libidines temere & effrenate ad potiundum incitarentur. Hinc patriæ proditiones, hinc rerum pub. eversiones, hinc clandestina cum hostibus colloquia nasci dicebat. Nullum denique scelus, nullum magnum facinus esse, ad quod suscipiendum non libido voluptatis impelleret, Etiam illa adnumera, ex ea egestatem, ex ea infamiam, ex ea & graves & turpes corporis morbos, ex ea animi cæcitatem, ex ea numinis contemptum nasci, hanc esse omnis miseriæ caput, hanc esse postremo catenam qua ad æternos cruciatus trahuntur homines. O acerbam dulcedinem quæ tot vallata est miseriis, multæ antecedunt, comitantur item permultæ, plurimæ atque atrocissimæ consequuntur. Dicebam modo ad brutorum conditionem accedere

homines,

homines, nunc in ea re pecudes nobis longe anteponendas video. Illæ enim gratis, ſuis qualibuſcunque voluptatibus potiuntur, at homini, Deus bone, quanti conſtat brevis illa ac turpis gulæ ventriſque titillatio. Vides quale ſit quod in genere voluptatum vel præſtantiſſimum eſt (ſi quid tamen ibi præſtans dici debet.) Nunc quid tibi cæteras ſeculi commemorem ineptias dicam an furias? Mala gaudia dixit quidam, mihi videor non alieno nomine vocaturus ſi inſana gaudia dixero. Quid obſonationes, ingurgitationes, compotationes, ebrietates, nocturnæ debacchationes, quid choreæ, quid ſaltatus, quid diſſoluti luſus, quid ſales ſcurriles atque impudici, quid id genus alia mille, nonne phrenetici riſibus tibi videntur ſimillima? Quis enim eum hominem non plane mente captum atque inſanum cenſuerit, qui cum aut cruci ſuffigendus, aut enſe cedendus ducitur, nihil inſtantis ſupplicii metu trepidet, ſed inter ſe flentium turbam iocabundus ſaltabundus

bundus atque cum multo cachinno pergat? At isti Iodoce eo peius insanire mihi videntur, quo crudelior corporis morte mors animæ est. Ducunt in bonis dies suos, & in puncto ad inferna descendunt. I nunc & ut brutæ ac morituræ carni vel ad horam obsequare, à conditore defice: ut illa perdite vivat, animam occide, ut illa caducis potiatur gaudiis, tu perpetuos tibi luctus compara. Sed tu forsan legitimam venerem amas, uxorem cogitas. Non equidem damno nuptias, memini qui dixerit, melius est nubere quam uri. Pateat istud infirmis asylum. Non invideo Segor urbem magnam & non magnam ex incendio Sodomorum fugientibus, sed novi robur animi tui. Comprobo nuptias, sed in his, qui sine illis non possunt vivere. At quid his de rebus divus Hieronymus scripserit, scripsit enim permulta, vide. Hoc unum pro nostra familiaritate tibi quasi in aurem dicam, monens etiam atque etiam orans & obsecrans, ut caveas ferreo isti capistro ora porri-

gere, quod ubi semel admiseris, haud facile excutias. Non male sunt nuptiæ fateor, at miseræ certæ sunt. Cœlibatus ut multo melior, ita infinitis partibus infelicior.

CAP. V.

Vanos & instabiles esse honores.

SEd delectant te forsan illustres tituli atque honorum splendor capit. Quid ni? scilicet pulchrum, late ut ille ait, conspicuum tollere verticem, gaudes quod spectant oculi te mille loquentem. Iuvat ambiri obsequiis, stipari clientela, in ore esse omnibus, herum salutari denique. Verum dic age, quod tibi isti videntur honores quos tibi mortali mortales partim assentandi studio, partim metu, partim commodi spe exhibent? Nempe tam falsi sunt quam caduci. An non falsi qui æque perditissimo cuique ut optimo obveniunt? Eos demum veros honores iudica, qui à virtutis decore profecti sint, Tu fac virtutem amplectare,

iam te vel invitum proſequentur. Ut enim umbram poſt ſe corpora ducunt, quam nec fugientem deſerat, nec à captante prendi ſe ſinat, ita recte geſta ultro dignitatem adferunt, quam nec meritus effugias, nec immeritus aſſequare. An vero quicquam magis] fluxum magiſque caducum. Mihi quidem cum omnes mundanæ res fluxæ ac breves videntur, quid enim hic diuturnum dicas, tum iis nihil videtur incertius, fugaciuſque quę plurimum habent ſplendoris atque faſtidii. Et cum nihil comparetur moleſtius, diu enim adverſus præruptum montẽ volvendum ſaxum cum Siſipho, audendum eſt aliquid exilio, carcere, aut etiam cruce dignum ut tandem fias aliquid, cum nihil igitur comparetur moleſtius, nihil tamen amittitur facilius. Quur ita inquis? Nempe ſummam dignitatem ſumma conſequatur invidia neceſſe eſt. Summa petit livor, perflant altiſſima venti. Semper enim inſignes arduaſque res illa comitari ſolet. Quid deinde? Qui multorum

ſibi conflavit invidiam, is multos vitæ ſuæ hoſtes ferat oportet. Quur ita? Nam cum multi ambiant quod unus tenet, nec te ſalvo aſſequi ſpes ſit, te quoquo modo tollant neceſſe eſt. Difficillimum eſt autem cui tot tenduntur caſſes, non tandem in unum aliquem incidere. Aut ergo tibi veneno aut ferro pereundum, aut (ut optime cadas) exilio ſalus redimenda eſt. Aut (ut ſis fortunatiſſimus) in perpetua anxietate, ac metu ne præcipiteris claram quidem, at acerbam vitam ages. Iamne igitur ſcite Iuvenalis dixiſſe videtur:

Nam qui nimios optabat honores
Et nimias poſcebat opes, numeroſa parabat
Excelſæ turris tabulata, unde altior eſſet
Caſus, & impulſæ præceps immane ruinæ.

Sed quorſum iſta tam verboſe? Scilicet ut plane mi Iodoce intelligas, quam plena metus, quam plena anxietatis, quam denique caduca ſint, ſi qua mundus iſte præ ſe fert ſublimia.

mia. Atque id quidem te incolumi. Quid ubi incumbat rerum amarissima mors? Cum subito omnis illa illustriũ imago evanuerit insomniorum more, quæ una cum sopore avolant. Ubi prisci tyranni? Ubi magnus ille Alexander, cuius olim ambitioni angustus erat orbis? Ubi Xerxes ille, cuius classibus constrata redundarunt æquora? Ubi toties victor Hannibal, qui dum vixit scopulos & montes rupit aceto? Ubi Paulus Aemilius, ubi Iulius, ubi Pompeius, ubi cæteri, aut ex Græcis, aut ex Romanis, aut ex Barbaris clarissimi principes, quos singulos recensere & molestum esset, & prope ociosum? Quid de tanto rerum splendore atque maiestate superest, præter inanem quandam hominum fabulam, quam & ipsum literatorum officio debent, qui nisi illorum vocabula suis scriptis posteritati commendassent, tanta essent oblivione sepulti, ut ne tenuis quidem ipsorum memoria usquam resideret. Sed hoc quicquid est, ad nos fortassis

aliquantum,ad illos nihil attinet,neque enim illi nunc eadem quæ olim mirantur. Profecto ſi nunc ab inferis emergeret ille regum, quorum meminimus maximus Alexander, aſpiceretque orbem tanta ambitione flagrantem, credo irrideret inania ſtudia vulgi, atque hac, aut huiuſmodi oratione, verum iam experimento doctior fateretur. Quo rapitur cæcus error mortalium? Res ſolidas veras profuturas nemo miratur, noxias, inanes, incertas, omnes tanto labore petunt. Quid tam improbe, tam pertinaciter in ſublime tolli conantur? Vel meo diſcant exemplo omnes mortalium dignitates caducas eſſe nebuliſque ſimillimas, quæ eadem ſæpe hora & latiſſimæ ſolent eſſe & nullæ. Ego ego ille imperatorum olim facile opulentiſſimus, qui invictus rerum omnium verticem tenui, qui reges innumeros Barbaroſque populos perdomui, qui orbe fere ſubacto, æquora quoque rimatus, æthera demum tentavi. Felix plane ſiquidem mortē etiam terrere

potuiſ-

potuissem, at ea cuncta vincentem vicit, & quidem levi febricula. Neque tam subito aut spuma inflata dilabitur, aut fumus perit in auras, quā omnis ille rerum strepitus evanuit. Heu quantum quam repente mutatus sum ab illo Alexandro cuius olim edicta totus perhorruit orbis, nunc is ut vel ab infimo quoque contemni ledique impune possim. Quondam cupiditate minor erat immensa mundi vastitas, nunc urnula perangusta atque adeo septem pedum coërceor. Mors enim sola fatetur quantula sint hominum corpuscula. Olim adorato amiculo radiante diademate, purpuraque ardente conspicuus, nunc vel visu fœdissimus nuda ossa ciniisque aridus iaceo. Et quo mihi insignia stemmata, quo auro picta monumenta? Quorsum operosa pyramidum fabrica neque videnti, neque sentienti? Atque utinam cum corpore suo & animus una intereat, neque mortem istam multo acerbior mors sequeretur. Sed heu ille maximo suo superstes malo totius actæ vitæ pœ-

nas dare cogitur. O ter felices qui id vivi persuasere sibi, quod nos experti, sed sero intelligere cœpimus. Sapiunt, sapiunt, qui sua sorte contenti, ipsi se vincere certant, sibi magis imperare quam aliis, potiusque illud cœleste atque perpetuum, quam hoc terrenum caducumque ambire imperium. Magnus rex est quisquis se bene rexerit. Quid potest esse hac oratione verius: & quem tam vera tam miserabilis oratio ab ambitione non deterreat?

CAP. VI.

De mortis necessitate qua nihil sinit esse diuturnum.

SEd æquo longior sum præsertim in re luce prope ipsa clariore. Is enim nunc rerum cursus, ut si qua miranda veteres annales narrasse visæ sunt, nunc nemo sit qui credat, quum tristiora exempla iam videat quam legerit. De morte autem (quando de ea sermo incidit) id in primis admirari soleo, quo pacto, quum nihil ita

ita ut ea sit in oculis, nihil ita absit ab animo. Quidquod & vocabulum à morte duxere mortales, quo fit ut nominari non temere possimus, quin aures nos ipsæ mortis commoneant? Et ne sic quidem timemus. Quid hoc lethargiæ, quæ hæc est humanarum mentium securitas dicam an dementia? Itane male memores sumus, tantumque ex amne lethæo (ut aiunt) oblivionis hausimus, ut ea quæ nunquam se sensibus nostris ingerere desinunt, non meminerimus? Itane saxorum in morem perstupuimus, ut toties auditis, toties visis non excitemur? Videmus ne unum quidem ex priscis ætatibus superstitem? nostro quoque ævo nulli omnino hominum generi mortem parcere cernimus. Abiere maiores, illudque Ciceronis eis convenit. Vixerunt, nos sine omni discrimine eodem vadimus, sequuntur item posteri. Ita rapidissimi in morem amnis omnes in occasum præcipites volvimur. Omnes eodem cogimur (ut ait Horatius) omnes una manet nox. Et cal-

canda semel via lethi. Mixta senum & iuvenum densantur funera, nullum sæva caput Proserpina fugit. Cadunt hinc atque hinc innumeri ex maioribus natu, ex natu minoribus, ex æqualibus, ex familiaribus, ex necessariis, ex cognatis, ex parentibus, ex liberis, inter medias morientium strages ipsi morituri versamur, & quum eadem simus conditione, eidem fato nati, non idem metuimus. Quid tu inquis me iam nunc mortem cogitare iubes: ætas integra est, longe abest ut canis albescat caput, ut frontem seniles rugæ contrahant. Ii mortis metu vivant anxii, qui annis iam graves, senio incurvi terram salutant, quibus iam leve caput, malæ pendulæ, oculi minores atque introrsum refugi, nasus perpetuo madens, dentes rari, iidemque luridi, qui cornici vivaciores, iam dextra suos annos computant. Ab his ego longe absum. Fervet adhuc vividus circum præcordia sanguis, lacerti validi, latera firma, denique omne corpus vegetum adhuc & succi plenum

in spem

in ſpem diuturnæ vitæ vocat. Verum age quis deorum tibi canos, quis ſeniles rugas pollicitus eſt? Si niſi canum neminem efferri vides, vive ſecurus, nec ante canos ac rugas de morte cogites. Sin illa in omnem ætatem graſſatur, ſi nondum editos præfocat, arcens potius à vita quam tollens, ſi infantes à maternis abrumpit uberibus, ſi rapit impuberes, ſi puberes tollit, ſi viros extinguit, ſi ſenes excipit, ſi denique nullum neque ſexus, neque ætatis, neque roboris, neque formæ novit diſcrimen, num te unum habitura eſt eximium? At ſenex quidem diu vivere non poteſt. At tu adoleſcens cito mori potes. Quam illi mors certa, tam tibi vita incerta. Nemo tam ſenex quin unum adhuc diem ſupervivere poſſit, nemo tam iuvenis qui hodiernæ lucis ſibi veſperum poſſit polliceri. Et quidem ſi diligentius obſerves, longe plures ephebos, quam canos efferri comperies. Quum ſemper rara fuit canicies, tum hac tempeſtate nunquam neque contemptior, neque

rarior. Quot mihi iam monſtrabis non dicam Tithonos, Neſtores, Sibyllas, aut Mathuſalemos, ſed centenarios? Imo quotocuique nunc eo ætatis venire contingit, ut ſexageſimum videat annum? Profecto vix milleſimo cuique mortalium. Et quantulum eſt hoc ævi? Et tamen quam rarus ſit qui attingat vides, adeo fragilis, incerta, totque caſibus ſubiecta eſt vita hominum. Vis tibi huius rei Iodoce exhiberi ſimulachrum & dilucidum, & accommodum? Prima æſtate florentem arborem contemplare, tanta florum denſitate luxuriat, ut nuſquam truncum, vix uſquam folia videas, tantam germinis ubertatem promittit, quantæ ne ferendæ quidem par fuerit. At ex tanto florum numero vix pauci admodum adoleſcunt, partim erucis, partim araneis corrumpuntur, partim vento, partim pluvia excutiuntur. Iam poſitis foliis ii ipſi qui ſuperſtites ſunt (ut ita dicam) fœtus (nam flores eſſe deſierunt) videntur ſenſim in pomi carnem turgeſcere. Num

perſtant ad maturitatem omnes?Minime. Multos tinea exedit, alios ventorum tempeſtas decutit, alios immodicus imber corrumpit, plerique alia quavis peſte læſi demoriuntur, ut tandem ex tam divite ſpe, vix pauciſſima poma cerpas. Nec paucioribus incommodis vita petitur humana. Mille morborum nomina, mille item mortis caſus, mille modi lethi, mille mortis laquei, quibus multo plures præmatura intercipit, quam matura ſolvit. Et quum tot tantiſque periculis expoſita ſit vita mortalium, vide obſecro quæ ſit ſocordia, perinde vivere, tanquam nunquam ſimus morituri. Aliena curamus, ea quibus adverſus mortem inſtructiores eſſe poſſemus, apparare ceſſamus. Quid ſi regi cuipiam cũ hoſte capitali res eſſet, ac neſciret quidem quam prope abeſſet, at hoc certe exploratum haberet non longe in inſidiis eſſe, ac iamiam commoditate accepta erupturum, num is rebus hoc loco ſtantibus, de balneis ædificandis, aut ornanda cœnatione, aut uxore du-

cenda cogitabit,ac non potius de copiis augendis, de vallo iaciendo, de excubiis, de armis ac cæteris rebus militaribus, quibus hoſtem frangere poſſit? Id vero curabit eo diligentius, quod incertus ſit quo tempore, qua parte erupturæ ſint inſidiæ. Aſt mors nobis (qua nihil capitalius) omnibus locis, omnibus ætatibus, mille modis inſidias ſtruit, & nos interim (ſi Deo placet) miramur argentum, curamus cutem, ambimus magiſtratus. Quod ſi fallacis ævi incertam fidem, atque impendentem omnibus horis mortem omnibus horis cogitaremus, noſtriſque ipſi auribus ingereremus id quod vates ille ægroto regi. Diſpone domui tuæ, morieris enim, continuo omnia iſta male ſapida amareſcerent, pretioſa vileſcerent, inclyta ſordeſcerent. Ita una mortis memoria omnium facile rerum contemptum perſuaſerit. Quo enim tibi ô avare tantum auri reconditur? Mors imminet univerſa raptura. Quid tu breviſſimo itineri tantas paras ſarcinas? Num excidit

quid

quid euangelico illi ſtulto euenerit? cui ſibi de confertis horreis gratulanti, multaque gaudia pollicenti dictum eſt. Stulte hac nocte animam tuam à te tollent, & iſta quæ paraſti cuius erunt? Tu vero hominum vaniſsime, quid tanta improbitate inſana ſectaris gaudia? Reſpice, mors tibi cominus incumbit, iſtas quantulaſcunque illecebras in æternos mutatura cruciatus. Tibi porro ô ambitioſe, quæ inceſsit tam dira regnandi cupido? Ecce tibi mors in foribus, quæ te ex iſto rerum faſtigio in humum præcipitet, atque turbinis rapidiſsimi more te tuaque omnia tollat. Nec minus igitur vere quam erudite Rodolphus Agricola noſter ſcripſit. Omnia mors ſternit, quod natum eſt occidit, una fine caret virtus, & bene facta manent. Quid enim in eo urgentiſsimo fati ſupremi articulo, præter unam virtutem reliquum erit? Quum exangues artus una & ſanguinis calor & vita fuget, ora horrendus quidam livor tinget, oculos dudum tam vividos perpetua

caligo

caligo obſcurabit, & omne denique corpus frigidus quidam ſtupor occupabit, anima vero miſeranda (utpote cui deſertæ omne negocii pondus incumbit) ad ſeverum illud atque inexorabile prætorium abripietur, quo pacto quæque geſſerit rationem poſtulanda. Quid tum inquam ex omnibus ſupererit, quibus parandis ætatem trivisti omnem, unde opem petas? Quo tum miſer eo fugies, quo confugies miſer? Ad opes? At hæ & nihil opitulari poſſunt & iamdudum alios nactæ ſunt dominos. An vero ad voluptates? Sed iſtæ, ut corpore concretæ, una cum corpore moriuntur. Ad ætatis iuvenile robur? At ſua cuique ſenecta mors eſt. Num vero ad formæ egregium decus, qua dudum ſuperbus omnium tibi conciliabas amores? At iſta roſæ in modum, quæ pollice deciſa continuo demoritur, ita morte decerpta omnis emarcuit. Minus vero dixi emarcuit, imo omnis in horrorem abiit. Nemo enim tam viventis formam amavit quam hor-

ret extincti cadaver. Anne ad pristinam gloriam? Atqui hæc (ut docui) cum vita prorſus evaneſcit. Quo tandem igitur? Ad amicorum turbam? Verum iſti partim, ut hirundines exacta æſtate, ita cum fortuna una devolarunt, cæteris (ſi qui perſtitere) opis ferendæ facultas eſt nulla. Et quid tibi conducet ſi illi pectora ſua miſeri plangant, ſi vultus lanient, ſi quicquid in ipſis ſanguinis eſt, in lachrymas verſum funeri tuo impendant, ſi denique tua cauſa inſaniant, mortiſque addant ſeſe comites? Sibi mala accerſere, te eripere non poſſunt. Sapies igitur ſi ſortis tuæ non ſero memor, ea pares, quibus munitus, ſupremum diem ſecurus expectes. Opes, voluptas, claritas, & ſi alioqui ſolida ac utilia erant (quod multo ſecus eſt) certe morituro ſunt oneri. At tum demum virtus incipit eſſe uſui. Illa ſi non nobis, certe nos illis ſubtrahimur, virtus nunquam comitari, nunquam tueri deſinit.

CAP. VII.

Mundum miserum esse & sceleratum.

HAbes mi Iodoce charissime quam falsa, quam fugacia, quam pestifera sint seculi bona (si qua tamen sua in re bona appellari debent) nunc contra illius mala paucis accipe. Olim forsan nihil monstri fuit ægre à mundo divelli, quum quadam sua (ut ita dixerim) iuventa floreret, nunc nisi ipsi nos studio fallimus, quid est quo mundus possit fallere? Quotquot olim singulæ singulis seculis clades incubuere, nunc uni incumbunt universæ, bella, factiones, caritates, penuriæ, sterilitates, morbi, pestes, & quid non videmus nostro ævo mali? Iam quartum & vigesimum annum agimus, nullas hoc toto spacio à bellorum strepitu ferias vidimus. Syllana nobis tempora factionis partibus referentibus, quarum utraque victrix evadat, victa certe patria, immeritas pœnas pendere cogitur. Penuriæ vero quam miseran-

miseranda exempla vidimus, ut plerique homines pecudum pabulo victitent, plerique inedia pereant. Ut nunc secula sunt Crœsus sit necesse est, qui familiæ suæ vel parcum victum suppiditare possit. Adde illud (& si tu alioqui felix vivas) ita calamitatis plena sunt omnia, ut te auditi quæstus, visæ miserorum miseriæ miserum reddant. Scelerum præterea ita increvit seges, ut iam ferream illam ætatem longe vicerimus, de qua ante mille annos cantatum est. De duro est ultima ferro.

Protinus erupit vena peioris in ævum
Omne nefas, fugere pudor verumque fidesque,
In quorum subiere locum fraudesque dolique,
Insidiæque, & vis, & amor sceleratus habendi.
Vivitur ex rapto, non hospes ab hospite tutus.
Non socer à genero, fratrum quoque gratia rara est. *At nunc.*
Nona ætas agitur, peioraque secula ferri

Tem-

Temporibus, quorum sceleri non invenit ipsa
Nomen, & à nullo posuit natura metallo.
Nunc si depositum non inficietur amicus:
Si reddat veterem cum tota erugine follem:
Prodigiosa fides, & tuscis digna libellis:
Quaque coronata lustrari debeat agna.
Rari quippe boni, numero vix sunt totidem, quot
Thebarum porta, vel divitis ostia Nili.

Quid tibi & seculo, si peierare, si circumscribere, si fallere, si rapere aut non vis aut parum calles? At quid mea inquis refert, cuiusmodi seculum sit, mihi veri rectique cura est. Si qua recti cura est, fac te istinc quam primum abripias. Nullum enim seculo cum virtute commercium. Mentior, si non id veritatis ille præcipuus amicus clamat. Totus mundus in maligno positus est. Nec ista tibi oratione blandiaris. Quid alii

gerant nihil ad me attinet, mei unius mihi cura eſt. Erras tota (ut ait Comicus) via. Permagni vero Iodoce intereſt, quibus cum victites. Non aliter enim quam corporis vitia contagio ſerpunt, ſerpunt & animorum morbi. Improbo convictu nihil perniciosius. Eſto ſane tu quidem virtutis amantiſſimus, adſciſce vero tibi convictorem perditum, quando futurum eſt ut tu illum ad tuos mores redigas? Ille magis (ut ſumus natura in vitia proclives) tibi ſua venena efflabit, ſuam tibi adfricabit ſcabiem, ac ſui denique ſimilem reddet, apteque tandem conveniet id vobis proverbii, quod vulgo nemo non dictitat. Concoloribus plumis aves una volitant. At quis me adiget inquis ut cum homine ſcelerato & perdito victitem? Rogas? Iſta ætas, negociorum tuorum neceſſitas quædam, præterea pudor illiberalis quidem ille, ſed certe generoſis fere animis inſitus, poſtremo ſodalium improbitas. Ad compotationem vocatus (ne quid obſcœnius dicam) ſi aut nego-

cia

cia excuses aut valetudinem, ne iuranti quidem creditur, parculus, aut sordidus videris. Quid facias? Tu sane quo notam tam insignem caveas obtemperas. Ubi in popinam, aut œnopolium ventum est, alterni accumbatis iuvenes ac puellæ. Quod honestissimum sit dico, turpiora pudet dicere, quum illos sæpe non pudeat facere. Tum bibendi certamen oritur, in quo ut bibacissimus quisque fuerit, ita maxime festivus, bellus, ac nitidus habebitur. Hic quid non ebrietas designet? Fœcundi calices quod tandem non audeant nefas? Tum Pithyas multo videtur formosior. Tum Chremes longe factus hilarior, vere vulgo dici fatetur sine Cerere & Libero friget Venus. Postea ubi eos epularum satietas cæpit, ad choreas surgitur. Cuius animus sic compositus, sic firmus, sic marmoreus, quem lascivi illi motus, agitataque in numerum brachia, citharæ cantus, voces puellares non corrumpant, non labefactent, non molliant? Adde quod ea sæpe carmina

mina sunt, quibus incendi iam frigidus ævo laomedontiades & nestoris hernia possent. At ubi choraules (cithara ex more tacta) quiescendi signum dedit, rusticus habeberis, ni eam cuius levam complexus saltasti, disuaviatus fueris. Cæteri lusus his impudentiores, atque ad meram lasciviam excogitati, à me non dicentur, utinam ab illis non agerentur. Quorum si tu quicquam recusaveris quid gravius; si quid prudentius agere tentes inurbanum, illepidum, tristem, agrestem, atque à communi hominum sensu abhorrentem ducunt. Id ignominiæ ut caveas, quam non turpitudinem admittis? Sic sic dum fugis odio esse, dum pudet difficilem videri, dum pudet non esse impudentē (ut divus ait Augustinus) omnem pudorem dediscis, ac simili scabie infectus, & ipse alios pergis inficere. Sed fac tibi cum nemine esse improbo consuetudinem (quanquam miror istud ut fiat) solet morbi virus non contactu modo (unde nomen duxere contagia) verum etiam aspe-

ctu serpere. Quum spectant oculi læsos, læduntur & ipsi. Ego quidem irritamentorum quibus ad turpissima quæque impellimur, oculos multo maximam partem puto. Tu igitur Iodoce optime si vitę tuæ consultum velis, fac ab ista scabie te quam maxime seiunxeris, atque ad eos conferas quorum te reddat consuetudo emendatiorem.

CAP. VIII.

De felicitate vitæ solitariæ.

QUanquam itaque hæc commemorasse abunde satis esse puto, attamen ne alacer modo istinc exilias, verum lætus ac lubens huc advoles, id est non tam seculi mala perosus, quam nostrarum delitiarum cupidus, nunc vitæ nostræ commoda paucis commemorasse haud ab re fuerit, id quod brevius fieri necesse erit, tum quod tantum temporis & chartæ & operę commemorandis vel strictim seculi malis dedimus, ut his narrandis minus supersit, quam rei immen-

immenſitas poſcit (quanquam quis huic rei ſermo, aut quod ſermoni tempus, par fuerit) tum quod te iamdudum noſtræ loquacitatis ſubiraſci ſuſpicor, tum etiam quod eæ res ſunt quæ facilius ſentiantur quam narrētur. Malim igitur te eas experimento, quam noſtro ſermone diſcere, explorare, quam perſuaderi. Tu modo fac te ex iſto turbido rerum ſtrepitu, ad nos ocyus recipias. Tum demum intelliges, quantum abſit à vera felicitate, & falſa, & fallax mundi proſperitas, quanto noſtri labores veſtris præſtent delitiis. Intelliges inquam experrecti more, qui dum ſomniaret, ea ſimulachra, quæ dormientē illudebāt, eſſe vera exiſtimabat, gaudebat, trepidabat, æſtuabat, & mille motabatur affectibus, ſed ſimul atque ſomno ſolvitur, ſe vanis imaginibus illuſum comperit, ridetque ipſe ſua inſomnia. Ita tu ubi inſtituti noſtri felicitas comperta erit, tum quoties illa priſtinæ vitæ ſomnia animo iam vigilanti ſubierint, vah inquies, adeone deliraſſe

me unquam, ut hæ atque illæ nugæ me delectaverint? Itane rapuisse animum inanium bonorum phantasmata, ut verorum ne cupido quidem ulla subierit? Nunc igitur Iodoce ni somnio quam re beatus esse mavis si dormis expergiscere, sin dormitas, ne somnus altior temporibus obrepat, oculos excute, sin vero (quod magis reor) vigilas, ne quando dormientium exempla & religionis somnifera quædam vis somnum inire suadeat, ex illa Babylone terra insomniorum umbrarumque plena evolare, quod potes propera, atque ad nostram Hierusalem advola: quid respectas? Quid restitas? Quid hæsitas? Semper, ut apud Lucanum est, nocuit differre paratis. Rumpe age moras omnes neque enim aut leve aut ludicrum negocium vertitur. Animæ res agitur, digna plane ob quam vel amantissima deseras & durissima ultro subeas. Nā si peritus quisquam medendi artifex, capitali morbo laboranti diceret, sine paulisper iam faxo pristina valetudine gaudeas,

cedo,

cedo, quos non lubenti animo ferres cruciatus? ſineres corporis membra ferro rigido ſecari, ſineres excidi, ignibus aduri, aliiſque mille tormentis affici, ipſa propemodum morte crudelioribus modo mortem effugeris, imo ut huic vitæ miſeræ paululum quiddam temporis accederet. Et quid per Deum immortalem, ulla ne res moleſta videbitur, quam mortis tum animæ tum perpetuæ defugiendæ gratia ſubeas? Si ita tibi res eſſent, ut alterutra eſſet accipienda conditio, aut ſine iſtud extingui corpus, ut ſempiterno ævo vivat anima, aut corporis vitam animæ morte paciſcare, credo nihil hæſitares (niſi quovis phrenetico peius deſiperes) quin animi perpetuam vitam, corporis breviſſima duceres potiorem. Visne igitur Iodoce ſuaviſſime & beate & perpetuo vivere? Mirum ni velis. Quis enim nolit? At quo, inquis, pacto iſtuc aſſequi licet? Vide age quantam rem quantulo labore fas ſit. Non tibi Dedaleis pennis tentandus æther, non vaſta traiicienda æquora,

non Herculei ſubeundi labores, non ignibus inſiliendum, nemo te adigit, ut membra tua lanies aut mortem tibi conciſcas, deniq; quanquam quis priſcos martyres inſaniſſe dicat, qui huius felicitatis ſpe adducti, nullos cruciatus, ne mortem quidem ipſam durã iudicavere? vide obſecro quam ſit profuſa in nos domini noſtri munificentia, & contra quam mollia iuſſa. Perpetuam felicitatem, mortem commeritis pollicetur. Quid hac pollicitatione liberalius, quid certius? At nunc quid te iubet facere? Nihil, niſi ut tu te interim tanti muneris capacem præſtare ſtudeas. Quo iſtud pacto fiat rogas? Is nondum veræ felicitatis capax eſt, quem falſa captum detinet, vis æternum vivere? Fac bene vivas; vis adire paradiſum? Relinque ſeculũ ut ſceleratiſſimum, ita & afflictiſſimum. Deo iungi cupis? cura ut diaboli nexibus explicceris. Veras amas opes? Falſas abiice. Veri iuvant honores? Falſos ambire deſine. Quid plura? Veram beatitudinem amas? Iſtas dulces ærumnas, imo

imo ærumnosas dulcedines fac reliqueris. Quid his præceptis mollius, quorum observationi cum vera felicitas merces debeatur: ipsum tamen observare, est cœpisse felicem esse. Tanquam iubeat desinite miseri esse, ut beati sitis; desinite servire, ut libertate gaudeatis. Et ô nimium dissimilē diaboli ac Dei servitutem, ô diversam militiam. Ille enim ubi miseros falsa quadam delectatiuncula inescarit, papæ in quos horrores, in quas turpitudines, in quas miserias coniicit, ac postremo ubi satis ludibrio habuit, iugulat: hic per breves atque exiguas molestias (quas ipsas nostra, non rerum culpa patimur) ad incredibilem iucunditatem inducit, ac postremo cœlo beat. Illius inauctoratio subdola, militia acerba, stipendium (quod scriptura teste mors est) acerbissimum. Huius obligatio fidelis, militia quanto diuturnior, tanto suavior, stipendium suavissimum, quod est beata immortalitas. Illis vita misera, mors miserior, post eam vita miserrima. His vita felix, mors

felicior, quam vita consequitur felicissima. Et quis sub hoc tam levi, tam liberali imperatore non quam lubentissime, vel gratis meruerit, qui tam dulces imperat labores? Quod si mihi parum habes fidei, ipsum qui fallere nescit (quid enim mentiatur veritas) hortantem audi. Tollite iugũ meum super vos, & invenietis requiem animabis vestris. Iugum enim meum suave est, & onus meum leve. Quid tandem gaudiorum futurum rere iam parta victoria, in cœlis sempiternum triumphum celeberrima cum pompa agentibus, quum sic delectet militiæ labor? Qua nos voluptate afficiet felix illa libertas, quibus suave est vel iugum? Sed fore suspicor quibus miraculo futurum sit quod diximus, eos nimirum de illorum grege hominum qui pecudum simillimi omnem felicitatem, aut palati, aut ventris voluptate metiuntur. Ii ægre adduci poterunt ut credant labores in quibus monachorum vita versatur, non modo molestos ac tristes esse, sed hilares etiam ac iucundos. Verum iis

quando ne veritas quidem ipsa veri facit fidem, iubeo ipsos explorare, periculum facere. Moriar si quid fefellero, modo ne ab ipsorum parte peccatum fuerit, qui non ut oportuit tentaverint. Quod si experiri piget, certe expertis fidem habeant. Ego quidem iurare ausim, nihil hic non esse voluptatis plenum. Pauperie nostra nihil locupletius, servitute nihil liberius, labore nihil quietius, inedia satura, angustiæ spaciosissimæ, mœror iucundissimus, amaritudo perquam suavis, vigiliæ somno quovis gratiores. Verum hæc ne iuranti quidem crediderint, imo me tam contraria iungentem nihilo iudicabunt saniorem eo qui noctem lucidam, diem obscurum, aut ignem frigidum, aquam calidam contendat asserere. Verum quid facias pecudibus istis, qui rationis expertes, solis corporeis sensibus sapiunt? Age mos gerendus est illorum tarditati. Aliquo sensibus familiari argumento adducendi sunt, ut ex notissimis parum nota coniiciant. Rus eos duca-

mus, aut certe si id molestum est, portus propior est ubi nautarum unumquemlibet accitum sic percontemur. Heus tu bone vir, num tibi molestus est labor ille nauticus? Imo (inquiet) dulcis. Qui sic? Nam quæstus iste vel omnium plurima ac maxima videtur habere incommoda. Verum. At contra plurimæ res sunt quæ me fatigari non sinant. Quæ? primum dulce lucrum quid non dulce faciat? Nihil mari locupletius. Multi hodie vivunt, quos ex pauperrimis ditissimos una navigatio fecit. Quid si idem mihi eveniat? Deinde assuetudo ipsa bona me molestię parte levat, quæ profecto tantum in rebus habet momenti, ut nihil factu sit tam acerbum, quin sæpe factitatum aut dulce aut certe leve fiat. Postremo sunt quibus ita laborem mitigamus, aut potius fallimus, ut ne animadvertamus quidem. Cantus, sermones, lusus, facetiæ, atque eius generis alia mille. Audistis ut arbitror satis dilucide. Nunc si singulas officinas lustremus, credo singulos aut eadem,

aut

aut eiuſmodi reſponſuros. Quid igitur? Si operariis iſtis lucelli viliſſimi incerta ſpe ſummus dulceſcit labor, quid ne idem in nobis efficiat ſempiternæ felicitatis expectatio certiſsima. Si apud illos tantum valet aſſuefactio, quid cauſæ eſt, cur non idem apud nos poſsit? Si illis ſunt quibus incommoditates ſuas leniant, nobis certo ſunt multo & plura & potiora.

CAP. IX.

Libertatem ſummam, non in mundo, ſed in ſeceſſu.

QUæ quidem (ne perturbate diutius ac ſine ordine feratur oratio) in tribus potiſsimum mihi conſtare videntur, libertate, tranquillitate, ac voluptate. Ac libertatis (ut de hac primo loco diſſeramus) natura cupientiſsimi ſumus omnes, ſervitutem nemo non horret adeo ut plerique eius odio mortem ſibi conſciverint, libertatem vita iudicantes potiorem, mortem ſervitute. Quare ſi adeo libertate delectantur homines,

ut emendam tanti falsam putent, nostrum vitæ institutum amplecti atque expetere debent, utpote quod & summam & veram habeat libertatem. At hic mihi imperitior aliquis dixerit. Si libertas (Cicer. definitore) est potestas vivendi ut velis, quam nobis sit libertas omnino non intelligo, quibus volucrum more cavea inclusis, nisi abbatis iussu tentare licet nihil, non edere, non loqui, non dormire, non vigilare, non ire, non redire, non vel hiscere. Hoccine tandem est liberos vivere? Non hercle magis, quam liberi sunt equi & asini, qui frenis ac stimulis, quocunque libitum est sessori circumaguntur. Sed istud facile solvitur. Nam nihil nobis quod non liceat libet, licet igitur quicquid libet. Verum de nostra libertate posterius. Interim sine te vicissim percontter, qua tandem fronte tu tibi libertatem vendicas, cui tot sunt domini, quot vix uno die pernumeres. Principio tibi secularibus (ut vocant) necessitatibus serviendum est, quibus quisquis semel
manus

manus dederit, ita illum irretire nexibus, tantis complecti catenis solent, ut quocunque vocarint sequendum sit. Quid si & uxorem habeas, imo habearis? Est enim res reciproca coniugium. En tibi alteræ compedes. Accessit molesta sane servitus, atque ex qua haud facile te expedias. Quid si etiã sceleratus sis? per Deum immortalem, in quam duram servitutem te asseruisti, iam tibi quot vitia sunt, tot dominis parendum est & quidem teterrimis, improbissimis, sævissimis. Quis enim eum liberum censuerit, qui libidini suæ nihil temperare potis est., sed quidvis, etiam turpissima (ut semper) ac durissima (ut sæpe) imperanti obtemperat. Somnos poscunt oculi, libet dormire. At contra ne facias, vetat imperiosa admodum hera libido, iubet noctu insanire, cursitare, amicam invisere, in olenti fornice inter prostibulas noctem insomnem ducere. Illic scorto putidissimo inserviendum est, iubet, parendum: vetat, æque parendum, eiicit abeundum: revocat

redeundum. An non tibi ista servitus & quidem maxime pudenda videtur? Quæ vero homini cupido libertas? Libet domi vivere, sic iussit inertia. Num continuo licet? Si quidem istuc sinet domina cupiditas. Siccine (inquit) agis ignave? Cessas? Non vides quantum lucri facturus sis, si iam merces in Angliam traieceris? Age accingere, navigandum est, en tibi venti secundi. Tu certe, ut heræ iussa peragas, per totas hyemes terra marique cursitas, tempestatum, coniugis, natorum, vitæ postremo securus. Hoccine est tandem liberum vivere? Itidem de singulis vitiis, probandi ratio sumi potest. Verum iamdudum odiosam esse loquacitatem meam sentio, ad cętera veniendũ sed si prius generatim docuerimus, qui sceleratus sit liberum esse neminem. Nunquamne turpitudinis tuæ pudet pigetque? Et sæpenumero credo. Quis enim usque adeo perditus est, qui nunquam in se redeat, perspectaque fœditate sua vel supplicii metu vel virtutis amore mutari cupiat? Ita
est

est, inquies, qui pugno aliquoties à perditis moribus recedere, sed iam abire parantem, nescio qua violentia, peccandi consuetudo remoratur, ac vel invitum ad pristina studia redegit. Recte vero narras. Quid? Sentisne igitur te captum esse miser? Tandemne intelligis, te servum esse vitiis? Ubi senserint te à se desciscere parantem iam fugam meditari, manus tibi iniiciunt, atque uti servum compedibus vinctum pistrino (ut ita dixerim) dedunt. I nunc demens, & libertatem tuam nobis iactita, cui seculo, cui coniugi, cui fortunæ, libidini, cupiditati, ambitioni, cui denique diabolo ipsi serviendum est, adeo ut iam cum Syro illo Terentiano merito dixeris (nisi quod ille ficte, tu ex animo) scire cupio quot mihi sint domini. Porro ut scite noster scripsit Hegius. Servire multis sortis est miserrimæ. Quid ego nunc tibi nostram libertatem commemorem? An non singularis libertatis videtur extra fortunæ (si qua est) ditionem vivere, eam neque acerbam metuere,

tuere, neque optare secundam: adversa non frangi, fausta nihilo fieri insolentiorem? Audemus illi cum Democrito mandare laqueum (ut apud Iuvenalem est) mediumque unguem ostendere. Nihil illi in nos iuris est. Rerum cupiditatem una cum rebus ipsis abiecimus, imo Deo fœneravimus. Quid si vitam adimat? Nobis quidem præter turpitudinem nihil acerbum accidere posse persuasum est. Mors vero iis metuenda est, qui turpiter vixere. Bonis certe non modo non metuenda, verumetiam optanda est, utpote quæ eos hinc in feliciorem vitam deducat, præterea ferream illam, imo adamantinam secularium negociorum catenam abrupimus, ac molestissima sarcina levati cœlo ferentes animum, quicquid humi geritur nihil nostra interesse iudicamus. Quare quid potest esse liberius? Postremo durissimum illud Pharaonis teterrimi iugum, Deo opitulante, excussimus: improbissimis Dominis vitiis dico, parere desivimus, non ita quidem, ut nihil un-

quam peccemus, quod haud ſcio an nemini mortalium in vita contigerit, ſed ut miles is plurimum ſibi laudis victoriſque nomen, è certamine merito ſuo ferre poteſt, qui conſertis cominus dextris naviter dimicans, non ſine vulneribus quidem ſuis, ſed tamen hoſtem aut capit, aut iugulat: contra vero victus iudicaretur, ſi etiam citra vulnera, & ſalva cute ſe capi, atque in ſervitutem abduci pateretur: ita nobis, ſi quando evenerit, quod, ut dixi, ab homine præſtari fere nequit, quid noſtra refert, ſi nonnihil labamur, certe vincimus, certe libertatem, certe vitam tutamur. Quid quod ii qui in prælio fortiter egerint, retecto pectore etiã cicatrices ſuas oſtentare ſolent, aut ſpiculis, ita ut forte excepta ſunt in corpore relictis, in caſtra ſeu in urbem ſpectandi redire, id decorum maxime adbitrantes, ſi pro patriæ, ſuaque ſalute tuenda, quam maximà vulnera excepiſſe intelligantur? Præſtat profecto ſe invicem, ac victorem in caſtra referri, quam incolumem (ſi

quidem

quidē id detur) quā hoſti dedititium vivere. Quiſquis autem vitiis ſe dedidit, hoſti dedititius vivit. At quali hoſti? Quo nemo ſit turpior, nemo immanior, nemo capitalior, qui noſtræ mortis quam ſuæ vitæ ſit avidior. Et quid poſſit eſſe homini magis pudendum, aut quid hominis dignitate indignius, quam diabolum tam fœdum ferre dominum, eo contempto cui & ſe & ſua omnia debeat? Præſertim cum huic ſervire ſumma ſit libertas, atque adeò ſola. Quare ſi quem ſervilis illius libertatis iam tædium cœpit; huiuſque liberrimæ ſervitutis deſiderium, hic hic quærendam noverit, Nam quum illi ſervire una ſit libertas (ut diximus) id autem ita ut in ſeceſſu nuſquam licet nuſquam tanta libertas.

CAP. X.

Solitarios duplici tranquillitate gaudere.

TRanquillitatem vero quis digne commemorarit? Non hic inquie-

inquietus ille mundi fragor obstrepit, quid enim istic non plenum fremitu, plenum tumultus? Hic lachrymat, ille ridet, hic queritur, ille litigat, hic salutat, ille nunciat, alius vocat, itur, reditur, clamatur, discurritur, quocunque aspexeris, quoquo te verteris, quietum nihil, nihil non clamosum offendes, ita ut in turbulentissimo aliquo freto versari possis videri. Et quando inter ista liceat animum componere? Quis in tam varia rerum facie possit secum constare, secum vivere? Quid in turbine isto divinus hominis animus possit se dignum, aut cogitare, aut agere? At quid fiat ut sponsum suum fores pectoris pulsantem sentiat, aloquentisve vocem audiat anima iam facta perpetuo atque immodico fremitu surdastra. Profecto non in urbe, sed in monte, non in curia, sed in spelunca, non in petras conterente turbine, non in commotione, non denique in igne, sed in auræ tenuis levi sibilo Helias dominum, sensit adesse. Quod si sacras historias evol-

vere vacet, videre fuerit maxima quæque divinarum rerum miracula, non in turba gesta esse, sed in recessibus. Ubi enim Mosi arcanum illud rubi flamma innocua flagrantis portentum exhibitum legis? Num in Ægyptiis urbibus?. Minime. Nam tum illinc tyranni metu profugerat, verum ad montem Dei penetrata prius vastissima atque altissima sylva. Neque fumantia tecta, sed deserta virentia incolentibus manna depluit. Ubi vero divina illa ferendæ legis pompa acta est, quum è densissima caligine fulminibus subinde celeri flamma emicantibus, mugiente tonitru cœlestes buccinæ horrendum interstreperent? Nempe in Synai montis vertice, vulgo procul absistere iusso. Et olim prophetarum filios prophetas utique futuros tectorum odio Iordanis ripas habitasse accepimus. Ioannes homine maior, utpote angelus domini vocatus, ubi quæso cœlestem ac purissimam vitam exegit? Ubi divina arcana edoctus est, ut dissimulatum homine

Deum digito monſtrare non dubitaverit? Profecto non in patriis ædibus ſed in eremo. Quid quod & dominum ipſum Ieſum quaſi turbarum faſtidio ſeceſſus ſæpenumero captaſſe videmus. In montibus quoties docuiſſe legitur. In deſertis item, in littoribus quoque quoties quam admiranda geſſiſſe, in curandis morbis, in corrigendis quum corporum, tum animorum vitiis, in exturbandis teterrimis ſpiritibus, in explendis convivis tam multis tam paucis epulis. Ieiunaturus ab hominum conſpectibus deſertis locis abdidit ſeſe. In monte gratiſſima illa viſio tribus Apoſtolis exhibita eſt. Crepuſculo eius noctis, qua capi ſe paſſus eſt, Chriſtus orandi gratia in hortulos ſeceſſit. Ipſe eſt qui nos quoque oraturos in cubiculi ſecretis abdi iubet. Denique extra mœnia (haud temere certe ſed conſulto) occiſus eſt, ita ut facile coniicias illum fugitaſſe tumultus, odiſſe clamoſa theatra, non amaſſe ſtrepentia fora, non celebritate ac frequentia delectatum, ſed ſolitudine

litudine gavisum, amicam illi fuisse tranquillitatem. Quid nunc humana ac leviora commemorem? Pythagoram in Idæo antro multa arcana edoctum ferunt. Plato academiam suam philosophiæ colendæ multo Athenis iudicavit commodiorẽ. Poëtæ ipsi, nescio quas rupes ac lucos sibi finxerunt, in quibus versarentur, quoties eos divinus ille furor corripuisset, hoc significantes, eum qui aliquod egregium ac venustum carmen condere cupiat, à turba semotum esse oportere. Postremo (ut ad vulgus veniamus) videmus fabros aurifices, pictores, cæterosque artifices quorum opificium aliquid singularis habet industriæ, quum quiddam exactius atque accuratius efficere cupiunt, aliquo fugere, ubi strepitus hominum ac frequentia laborantes non interturbet. Ex quibus omnibus liquido intelligi licet, turbam arduum quippiam molientibus vehementer officere, tranquillitatem summis gerendis rebus esse oportunam. Quid potest esse magis ar-

duum, ac ſerium eo negocio quod ad animæ ſalutem, ac beate vivendum ſpectet? Id igitur in mundo haud commode curaveris. Quis enim iſtic tranquillitati locus? At hic contra mi Iodoce omnia late ſilent, foris, intus: utrobique ſumma rebus pax eſt. Illam quidem gratiſſimus ipſe loci receſſus parit, hæc vero de optima atque integerrima mente proficiſcitur. Ita autem alterius opem utraque poſcit, ut ſi alterutram detraxeris, neutram reliquiſſe videaris. Nam & externa illa quies internam fovet, alit, tutatur: at illa viciſſim, niſi hæc acceſſerit, moleſta, ocioſa, imo pernicioſa fuerit. Eum enim qui acerbo atque turbato ſit animo poëta ſolum eſſe prohibet. Quicquid agis, loca ſola nocent, loca ſola caveto. Quo fugis? in turba tutior eſſe potes. Nec præterire queo, tametſi iam properandum mihi ſentio, percommode enim incidit, nobilem illam Cratetis philoſophi exhortationem, qui ut forte adoleſcentulum quendam, ultro citroque commeantem animadvertiſſet

vertisset solum secum, nescio quid fixius meditantem, rogabat quid illic rerum ageret. Mecum ait ille loquor. At cave, inquit Crates, ne cum homine improbo loquaris. Et facete & breviter uterque. Est igitur laudanda solitudo, sed in homine laudato, contra sceleratis nihil perniciosius. Tum enim acerba cogitant, tum immanissima flagitia concipiunt, tum & sibi & aliis sæva consilia tractant. Quid tandem miseros ad accelerandam sibi necem impelleret, nisi commoditate sua invitet solitudo? Quis unquam aut venena bibit, aut laqueo iugulum fregit, aut ense pectus defodit; aut sese præcipitem dedit, nisi solus? Quorsum igitur, inquis, laudas mihi tantopere solitudinem rem tam pestiferam? Hic mihi commodius respondero, quam Crateris modo commemoratam sententiam. Tu cum tecum vivis, cave cum homine improbo vivas, iã nihil erit quod solitudinem metuas. Ita à turba, ut multo amplius à vitiis recedas. Ita sileant circum te loca, ut non fremant pe-

ctora. Quanquam hoc verboso sermone non tibi Timonianam illam solitudinem commendare studui, volo enim te non ex universo hominum genere, ut fecit ille, sed è turba migrare. Verum de externa quiete satis. Iam de interna paucis agendum est quæ uti in mente est, ita non nisi à mente proficiscitur, sed bona, sed nullius sibi flagitii conscia. Tanta enim virtutis vis est, ut cuius in animo consederit, eum incredibili pace quadam tranquillet, ac leniat, omnique anxietate, horrore, metu, ac perturbatione liberet. Quæ res quanti sit, tum rectius intelliges, si inspicias quas angustias, quos tumultus sceleratus animus ferat. Nam qui fur, aut peculator, aut scortator, aut proditor, aut stuprator, aut adulter, alioqui flagitiosus sit, scelerum conscientia premente, in perpetua anxietate ac formidine versatur. Occursant dormienti, occursant vigilanti tanquam furiæ quædam horribiles illæ scelerum facies. Ad omnia pallescit, exanimatur, metuit, quum omnia,

tum hæc in primis suspitionem, sermones, infamiam, iudicium, supplicium. Verum fac contemnere, aut certe fallere hominũ conscientiam, fac item Deum immortalem non vereri, num quando fieri poterit ut suam ipsius conscientiam effugiat? Nihil profecto minus. Quoquo enim rerum se verterit, quocunque locorum profugerit, dira illa pectoris tormenta non deserunt fugientem, imminent, agitant, territant, non epulas, non lucem, non vitam sinunt esse iucundam, ipsam postremo quietem inquietam efficiunt. Hinc plerumque corporis macies, hinc vultus truculentia, hinc oculorum fœditas, hinc cuiusvis rei metus, quo ipsi sese prodere solent. Quo pulchre & iuste ab æquissimo rerum iudice cõparatum est, ne nulli omnino impune nocentem esse liceat. Nam maleficia fœda quædam suspicio continuo consequi solet. Primum ea abunde nocentem ulciscitur. Deinde sermones atque infamia quæ profecto tantum malum à

plerisque

plerisque iudicata sunt, ut è vita migrare, quam his obnoxii vivere maluerint. Verum multi eo malitiæ evasere, ut ista facile contemnant quin esto iuxta vulgi sermonē quantum eis malitiæ, tantum sit & fortunæ, ut ipsis neque postulator quisquam, neque iudex; ex hibeat negocium, erit tamen, erit aliquando qui inexorabili severitate supplicium sumat. At ista procul absunt inquiunt, quasi vere certi sint vel unam se horulam victuros. Verum ut hoc eis concedamus, certe iam nunc præsens intra ipsos supplicium est maleficiorum conscientia, quæ tam acerba est, ut nullum facinus, tantam adferre voluptatem possit ut his cruciatibus emenda sit. Quis enim unquam satis æstimaverit, quam dirus sit ille pectoris motus, quum seditionem quadam acerrima ipse à sese dissidet animus ac quibusdam partibus suis aliis alio nitentibus concutitur, discerpitur, discinditur accusante memoria, iudicante ratione, puniente conscien-

tia, alio ratione, alio natura, alio vocante peccati libidine. Unde perpetui ſtimuli, perpetuæ rixæ, bellum perpetuum. Quapropter non abſurde eccleſiaſtici quidam ſenſiſſe iudicandi ſunt, qui conſcientiæ remorſum, qui malos ad inferos euntes conſequitur, eorum ſuppliciorum quæ illic inveniunt non minimam partem iudicaverunt. Iuvenal. igitur præclare illa ut omnia. Quur tamen hos tu

Evaſiſſe putes, quos diri conſcia facti
Mens habet attonitos & ſurdo verbere cædit
Occultum quatiens animo tortore flagellum?
Pœna autem vehemens, & multo ſævior illis,
Quis & Cedicius gravis invenit & Rhadamanthus.
Nocte dieque ſuum geſtare in pectore teſtem.

Et poſt pauca.

Cædo ſi conata peregit
Perpetua anxietas, nec menſæ tempore ceſſat Fau-

Faucibus (ut morbo) siccis interque molares
Difficili crescente cibo. Et cætera item verissime atque pulcherrime. Possent eadem hæc ut ratione atque auctoritate probati sunt, ita mille doceri exemplis: at nos (ne singula prosequamur) tribus contenti erimus, quorum primum ex fabulis, alterum ex Romanis historiis, postremum ex sacris literis petemus. Quid enim aliud sibi vult quod Orestes simul atque matrem trucidasset, ab ultricibus diris (qnas vulgatius furias appellant) correptus fingitur, itaque ab his exagitatus, ut quocunque fugisset, eas adversas sibique faces intentantes offenderet, quam eum qui aliquod flagitium admiserit, ita conscientiæ stimulis torqueri agitarique ut phrenesi quadam laborare videri possit? Multa quidem scite à poëtis excogitata sunt, at hoc mea sententia nihil aptius. Quare me huius fabulæ commemoratæ nondum pœnitet. Et quid Lucii Syllæ exemplo

evidentius? Fuit huic viro ut legimus, inexpleta crudelitas, ita ut miserabile dictu sit, quot aut proscripserit, aut cædi iusserit, cæteris item sceleribus non segnius ornatus. Verum de hoc tyranno (quod nemo alius poterat) ipsa hominis malitia supplicium sumpsit. Maleficiorum enim suorum conscientia ita excruciatus est, ut nullo ingenio, nulla medicorum ope somnum amissum revocare potuerit, tandemque morbo fœdissimo (quem pedicularem vocant) perierit. Restat Chain ille, antiquissimum quidem, at ea re nihilo obscurius huius rei exemplum. Is fratrem invidia permotus trucidasse legitur, neque id impune. Continuo supplicium consecutum est, varium quidem, at nullum inclementius, nullum capitalius, quam conscientiæ. Ea in sceleris auctorem multo severius quam conditor ipse animadvertit. Obiurgabat ille, imo potius expostulabat, ut pœnitentiam simul & confessionem eliceret: at miser ille

maius peccatum ſuum exiſtimabat, quam cui ignoſceretur. Vitam illi donarat Deus, at ipſe ſe vita iudicabat indignum. Quam dirum carnificem in illius pectore ſæviſſe credimus. Quid illi dulce in vita accidere potuiſſe putes, qui ſibi ipſe infenſus, ſui deſperans, ſibiipſi moleſtus vitam credebat acerbam, in conſpectus hominum prodire verebatur, quippe qui omnes ſibi tales fingeret, qualis ipſe ſibi erat. Vides Iodoce mi quæ tormenta, quas labes, quos ſtimulos, quos tumultus, quos æſtus ſceleratus animus ferat? Nunc tute collige, quam plena ocii, pacis, voluptatis res ſit nihil conſcire ſibi, nulla palleſcere culpa. Quid eſt quod pectus ita præparatum atque compoſitum permovere poſſit? Quid eſt, quod iure metuat? Num homines? Verum non terretur inimico homine qui amico nititur Deo. Num calamitates? At eas etiam lucri loco deputat. An vero mortem quam etiam ultro optat? Poſtremo an Deum ipſum?

Ne ipsum quidem, utpote cui se & charum, & curæ esse confidit. Quid hac re potest cogitari pacatius, quid securius, quid felicius? Sentiri utcunque Iodoce potest, narrari plane nequit. Num ista tibi levis videtur causa, quur ad nos advoles? At forte ipsum ad quod te advoco iam isthic beatus habes. Sic equidem confido. Sed eo magis tibi isthic evolandum censeo. Habebis enim hic & multo cumulatius & longe tutius. Quid tibi adeo liberum est inter latrones charum portare thesaurum? Hic si quid habes augebitur, istic æternus metus est ne amittas. Hic interna illa pax maxima, externa nisi hic nusquam. Isthic hæc nulla, illa si qua est, & rara est, & parum tuta, propterea quod cœnobia, ex malis bonos, ex bonis meliores efficiant, mundus contra, ex bonis sceleratos, ex sceleratis sceleratiores reddere consuevit.

CAP.

Cap. XI.

De Voluptate vitæ solitariæ.

VErum de tranquillitate paucioribus quidem, quam res postularit, pluribus tamen quam institueram egisse video, nunc de voluptate (quod unum restat) quam brevissime poterimus, exponemus. Ea profecto una est, quæ omnes homines tam sibi pertinaciter deditos habet, ut ab ea nullis malis deterreri, nulla ratione avelli possint. Et illud fortasse non absurde Epicurus, errare quidem mortales in iudicandis voluptatibus, omnes tamen uno animo aliis quidem atque aliis modis eas expetere. Proinde seculares (quos vocant) ea vel maxime causa nostræque vitæ institutum fugere atque odisse solent, quod triste putent esse, horridum, inhumanum, atque alienum ab omni voluptate. At nos (ne eos iste deterreat error) longe secus esse demonstrabimus, tantumque abesse, ut vita nostra voluptate vacet, ut

ausim omnes Sardanapalos ad eam tanquam quendam deliciarum paradisum invitare. In monasteriis voluptas inquis? Delphinum sylvis appingis, fluctibus aprum. Imo vero mi Iodoce tota vitæ nostræ ratio Epicurea est. Quid istuc inquis? Audies. Negat Epicurus eas admittendas esse voluptates, quas maiores molestiæ consequantur. Et nos quidem non scortamur, non adulteramur, non Asotorum more nos ingurgitamus: sobrii orientem, sobrii occidentem solem videmus, quorum utrumque vidisse illos negant. Hæc enim omnia nunquam ita se habent, quin plus adferant molestiæ quam oblectamenti. Sed neque ditari, neque clari aliquo magistratu effici aut possumus aut cupimus. Ne in his quidem ab Epicuri magisterio desciscimus. Nam cum parum habeant voluptatis, molestiæ plurimum; sapimus, qui exiguum commodum maximo incommodo mercari nolimus. Præterea docet nonnunquam adeundos esse dolores,

dolores, maiorum dolorum effugiendorum gratia: sæpe omittendas esse voluptates, ut maiores assequamur. Quid nos? Vigilias, ieiunia, solitudinem, silentium, cæteraqne eius generis perferrimus, ne maiores dolores ferendi nobis sint. Non potamus uncti, non choreas ducimus, non cursitamus quocunque fert libido, non cæteris ineptiis indulgemus, at utinam videas, quanto cum fœnore istis careamus. Tu nos voluptatem amisisse credebas? commutavimus non amisimus, atque ita quidem ut pro paucis ac parvis plurimas ac maximas receperimus. Iam dudum nitidos istos ac molliculos arrectis esse auribus arbitror, ut qui me novum aliquod parandæ voluptatis artificium docere sperent. Docebo equidem. Sed eos interim à fœdissimis istis illecebris, quæ nobis cum pecudibus communes sunt, animum transferre volo. Pecudes esse desinant, intelligantque, in homine sublimius quiddam esse ac divinius, quo potius

quam ad corpus delectatio referenda ſit. Nam pecora cum in illis ſit nihil corpore præſtantius, ſuam quandam felicitatem ventris ac inguinis repletione non iniuria metiuntur. At hominis dignior conditio eſt, quam ut non aliis rebus, ac bruta natum ſe exiſtimet. Conſtat enim ille non corpore modo, verumetiam anima. Corpore quidem excepta figura, nihil à brutis abſumus, anima vero non parum ad divinam illam atque æternam naturam accedimus. Corpus terreſtre, brutum, tardum, mortale, morbidum, caducum, iners, ignobile. Anima contra cœleſtis, ſubtilis, divina, immortalis, perpetua, lucida, generoſa. Et quis ſic cæcus eſt, qui non videat, ne conferendum quidem eſſe cum anima corpus? Quantum igitur à dignitate animæ abeſt corpus, tanto animi voluptas corporis præſtat illecebris. Illa enim uti anima, vera, perpetua, faſtidii neſcia, ſyncera, honeſta, divina, ſalutifera. Hæ contra falſæ, labiles, fa-

ſtidii plenæ, plus aloes quam mellis habentes, fœdæ, mortiferæ. Fieri autem nequit, ut idem & corporis & animi voluptate gaudeat. Alterutra carendum eſt. Quid hic conſultus conſuleret Epicurus? Nempe ut obſcœnas illas corporis illecebras amoveamus, ne impedimento ſint, quo minus præſtantiores & dulciores animi voluptates aſſequamur. Atque hoc quidem (ut dixi) eſt voluptates non amiſiſſe, ſed fœneraſſe. Sed iamdudum audire te velle ſuſpicor, quibus hic animi paſcamur voluptatibus. Primum eo horribili ſordidæ conſcientiæ cruciatu vacare Epicuro auctore (ne ab eo recedamus) voluptas eſt vel maxima. Nam illi non parum multum eſt, quod gaudeat, cui nihil eſt quod doleat. Deinde cœleſtium atque immortalium deliciarum contemplatio, in quas nos venturos Deo volente ſperamus, an non voluptaria res eſt? Quis eſt tam ſtupido pectore, qui ubi huius vitæ ſaturo cœleſtis felicitas in mentem

venerit, non vel lachrymet præ gaudio, cuius animus sic mœrore deiectus atque humi depressus est, qui cogitata illa vita non erigatur, non exhilaretur, non ex hoc corpusculo evolare gestiat? Quid si etiam gustata? Quanquam hæc nondum sapiunt, quibus adhuc mundus sapit, sacris animis nihil exploratius. Nam quamvis vitæ illius iucunditas futuro ævo servata prius percipi nequeant, quam animus ex hoc teterrimo carcere emergens eo revolvet unde profectus est, eius tamen odore quodam sensuque piæ mentes afflari mihi videntur, & quasi cœlestium imbrium rore quodam tingi, ac de illa nunquam defectura luce nescio quid sublustre aspicere. Quæ res, quid habeat voluptatis, ei cui comperta non sit ne persuaderi quidem potest, expertis non æstimari nedum narrari. Quãquam autem harum delitiarum rara (ut inquit Bernardus) hora & brevis soleat esse mora, tantæ certe sunt ut si quicquid hic mundus usquam
habet

habet voluptatis in unum confletur, præ his vile quiddam fastidiendumque videatur. Quod si bene gestorum nulla alia essent speranda præmia (quod multo secus est) certe hac una mercede quosvis perferre labores nunquam me pigeret, dignasque iudicarem, quarum potiundarum gratia cæteras illecebras omnes non solum contemnerem, verum etiam bellum eis indicerem. Age igitur quanti futuram arbitramur illorum gaudiorum copiam, quando sic odor tenuissimus delectat, sic recreat, sic afficit? Quam voluptarium erit, divino illo lumine (quod nisi purgatissimis oculis videri nequit) perlustrari, ita ut ipsi quoque toti pelluceamus, quum tantum adferat voluptatis nebulam (ut ita dixerim) sublucidam idque raptim suspicere? Hæc meditari, res est voluptatis plenissima. Præterea dulcedo illa, qua spiritus ille paracletus, id est, consolator candidissima pectora quoties secretius illabitur afficit, quoties in thala-

thalamo castissimo sponsam sui amore languidam sponsus amplectitur, ac querulam, ut sunt omnes qui misere amant, blandissimâ quadam ac amica familiaritate consolatur, dulcedo inquam illa quid à me commemoretur? Narrent qui norint. Norunt autem & quidem feliciter quibus licuit experiri, ego ad has admitti delitias nondum meritus sum, aut si quid tenuiter libavi, malo de aliis, quam de meipso dicere. Et hoc certius, illud tamen molestius. Eos igitur persæpe cum lachrymis fatentes audivi, istas seculi voluptates, quam vanis hominibus vitio palati sapiunt, ita sibi videri insipidas, ut non solum à rebus ipsis animus, verumetiam à commemoratione aures abhorreant. Nimirum sorduerunt glandes, ubi Cereris usus repertus est: fastidire ceperunt falsas delitias, ubi veras gestarunt. At heu plerique mundi cultores ex illo agresti & stolido hominum genere, porcinis istis pabulis ita fauces habent imbutas, ut eis præter

suas

ſuas glandes ſapiat nihil, nec plane intelligunt, quæ poſſit eſſe vitæ iucunditas, aut cur in vita morandum ſit, ſublatis glandibus; id eſt ventris ac faucium voluptate. Proinde quoties fit ut nos videant in his laboribus (ut ipſi æſtimant) in quibus ſe vivere quidem poſſe credunt, hilariores aut etiam corpore habitiores vivere quam ipſi inter ſuas epulas vivant, admirari maximopere ſolent, nec intelligere poſſunt, poſteaquam carnis delectamenta reiecimus, qua ex re ullam præterea voluptatem capere poſſimus. Vident adoleſcentulos teneros, puellas item delicatas, vident annos, vident formam, qua indulgentia paulo ante educati ſunt meminerunt, altera ex parte ſi quid hæc vita aſperum, ſi quid triſte habet collocant, ſolitudinem, laborem, vigilias, inedias, & id genus cætera. Vident non modo liberum eis eſſe ab hoc vitæ genere recedere, verumetiam admirabili quadam parentum atque amicorum improbitate ſuaderi,

moneri,

moneri, rogari, impelli, illos contra multo pertinacius obſiſtere, matrem lachrymantem ſiccis conſolari oculis, ſororem colla ſtringentem contemnere, à chariſſimis ſodalibus, à quibus nuper unum diem abeſſe durum erat, nunc omni vita tam facile avelli, denique tanta hilaritate ſupremum valedicere, tanta alacritate ſuprema dividere oſcula, ut nemo vel alienus inter hæc lachrymas tenere poſſit. Libet hic meminiſſe (quæſo ne moleſtum ſit) lachrymabilis illius cœnæ, quæ Margaretæ virgini optimæ, mihi ſororis loco ſemper dilectæ cum parentibus ſuis fuit ſuprema. Aderam ipſe, & mecum una plurimi, quos filia eo convenire dederat operam, ut nobis advocatis patrem exoraret, quod iam ſex annos fruſtra oraverat, ut monacham fieri ſineret. Matris enim iam expugnaverat animum, neque enim alterutrius difficultas ullo vitio accidit. Sunt enim utrique ut loco, ut ſpecie apud ſuos facile primi, ita ea virtute, ut (quod

ut (quod felicitati rarum eſt) nemo non amet, non prædicet. Verum ita in liberos propenſi, ut tanquam adament ſic ament. Cœpimus itaque urgere primis animum. Quid multa ? ille partim pudore, partim filiæ commiſeratione, partim noſtram improbitate victus annuit. Tum vero vidiſſes miſerabile ſubito oriri ſpectaculum. Pater filiam complexus ita inter oſcula lachrymari cœpit, ac ſi continuo in ſepulchrũ ponenda fuiſſet. Mater exanimata dolore collabitur. Frater adoleſcens, qui illi erat unicus, ac germana natu grandior, alter ætatis, alter ſexus imbecillitate, eiulatus addentes lachrymis, ſororem communem utrique amplexi, per has inquiunt lachrymas, per, ſi quid poteſt, fraternã ac ſororiã pietatẽ oramus, ne nos deſeras miſeros, ne una utroſque perdas. Cæteri amici alii flere taciti, alii precari, alii ſuadere, alii increpitare at ſiccis genis nemo omnium. Nos porro qui filiæ veneramus advocati cum omnium tum

patris

patris lamentis ac lachrymis permoti, quæ illi viro graviſſimo ut puero cadebant ex oculis, & ipſi lachrymari cœpimus, id quod cum noſtro dedecore dicimus. Iam prope pœnitebat tantas turbas concitaſſe. Quid inter hæc ageret virguncula, ſexu, ætate, natura mollis, educatione delicata? Paulus ipſe valedicturus, fratrum lachrymis ſe & ſi non permotum, at motum certe ſignificat. Quid inquiens facitis flentes, & conturbantes cor meum? Verum hæc (tametſi inſigni in parentes eſſet pietate) oculis ſiccis, vultu ſereno patri blandiens negat eſſe cauſam cur ſe excruciet, iuſtius gaudendum eſſe, ut qui gnatam non amiſſurus, ſed habiturus ſit, quæ pro ſe Deum oret. Matris item ægrotum animum ac cæterorum oſculis, precibus, monitis, lenire ſedulo ſtudet. Fruſtra, nam perpetuum hoc convivium uſque in ſeram noctem ſingultibus, lachrymis, queſtibus productum eſt, una hilari Margareta. Hæc itaque quoties

vident

vident (nam fit nonnunquam ut videant) ii qui, ut dixi, fere non nisi palato sapiunt, conlachrymant sæpe etiam ipsi, admirantur robur animorum iuvenilium, atque iam suæ mollitiei suppudet. Verum quid suspicantur? Nunc censent eos annos, eos vultus, ea corpora, eos animos tam facile posse abduci, imo tam aversari seculi voluptates, nisi repperissent iā potiores? Num ad eos labores tanta magnanimitate contenderent, ni dulces experti essent? Sic est mi Iodoce, sic plane est, dulce est expertis, quod etiam acerbum ac durum inexpertis videtur. Verum quando hoc istis persuaseris? Vident enim, ut ait Bernardus, cruces nostras, unctiones non vident. Cupio equidem illis mentem meliorem dari, nisi tamen ipsi grato errore libenter insaniunt, quemadmodum Argivus ille apud Flaccum. At tibi, (quando ab eo non multum absumus) plane persuadere volumus. O si optando assequi liceret, ut sicut sub aspectus tuos, hæ venturæ sunt lite-

literæ, ita in animum tuum animi nostri transfundantur affectus, id est, ut tu sic afficiare legens quomodo ego scribens afficior. Iam hic epistolæ finem ponerem nec in persuadendo plus sermonis terendum esse iudicarem. Ad id quando frustra fortassis optamus, & ad persuadendum nostram non valet auctoritas, unum in medium adducam Hieronymum, quem & vita gravem, & eruditio fecit insignem. Dic quæso virorum sanctissime, quid tu in ista horrenti solitudine, immodica confectus inedia, vigiliis prope perpetuis maceratus, tantis laboribus attritus nullam ne habes vitæ iucunditatem? O quoties inquit, in eremo constitutus in vasta illa solitudine, quæ exusta solis ardoribus horridum monachis præstat habitaculum, putavi me Romanis interesse delitiis. Et ut mihi testis est dominus, post multas lachrymas, post cœlo oculos hærentes, nonnunquam mihi videbar interesse agminibus angelorum, & lætus gaudensque canta-

cantabam. Post te in odorē unguentorum tuorum curremus. Audisti Iodoce confitentem? liceret quidem & alios citare testes, verum aut huic aut nemini credemus. Atque hæc quidem voluptas omnibus piis communis est. Est tamen præterea quædam viris eruditis peculiaris, qua fruuntur, quoties aut probatissimorum auctorum scripta legunt, aut ipsi legenda scribunt, aut lecta animo volutant. Hoc voluptatis genus tanta habet varietatem, tantam copiam, ut nullus omnino fastidio possit esse locus. Quid enim? Si quid ex ipsis fontibus libet, utriusque testamenti volumina petuntur. Si veritas per se honesta eloquentiæ nitore honestior facta delectat, ad Hieronymum, Augustinum, Ambrosium, Cyprianum atque eiusmodi curritur. Si paulo fastidientior Christianum Ciceronem audiendi libido est, Lactant. Firmianus in sinum ponitur. Sin neglectior apparatus ac sobria cœna delectat, Thomæ Alberti ac similium libri sumuntur

muntur in manibus. Quod si à veteribus illis amicis abesse perpetuo nequis, licebit quidem & istos interdum revisere, ubi ocium erit, at ita ut rivalem te non convictorem exhibeas. Est enim apud istos mulier illa barbata, sed vultu honestissimo, quam tu raptam ubi capillos unguesque secueris, ex scorto tibi legitimam coniugem facies. Habes igitur arcana ac multa sacræ scripturæ volumina, habes monumenta prophetarum, apostolorum, interpretum, doctorũ, habes philosophorum ac poëtarum scripta, non ei fugienda, qui novit in aconita salubres herbas legere. Quid? Inter hæc summo ocio, summa libertate, vacuum curis versari an non id est delitiarum paradisum incolere? Quis in tanta varietate fastidio locus? Quid hic non voluptatis plenum? Quam læto gramine campi virent, quam blanda florum varietate picta nitent gramina, hinc rosis formose rubentibus, hinc niveis liliis placide candentibus,
hin

hinc purpureis violis arridentibus, hinc fulvis thymis ſuave ſpirantibus, nec deſunt formoſa nemora comis luxuriantibus umbram gratiſſimam texentia, qua meridianos æſtus defendamus. Adde arborum genus innumerum, fructuum ferax ſapore dulcium, atque (quod pluris eſt) ſalubrium. Has iuxta liquidiſſimus ille amnis dulci murmure labitur irrigans omnia, ille inquam amnis profundiſſimus, quem ſuperari non poſſe demiratur propheta. In his amœniſſimis pomariis ſpaciari, errare, atque (ut ita dicam) laſcivire quoties libet licet. Quid tale veſtræ habent choreæ? quid popinæ, quid balnea? Ad hæc te Iodoce ut hominem & eruditum & ſtudioſum voco. Ad hæc te ut amiciſſimum invito. An quicquam poſtea eſt, quod te iſtic remorari, aut hinc deterrere poſſit? Habes quam mortiferæ quam etiam acerbæ ſint mundi illecebræ, quæ (ut ait Seneca) ad hoc nos amplexantur, ut ſtrangulent. Opes item quam nihil

habeant

habeant boni, nihil solidi audisti. De honoribus in quas calamitates hominem præcipitent satis (ut arbitror) demonstratum est. Præterea de mortis inexorabili necessitate adiectum est. Postremo ista vita quam plena discriminis, quibus sit ærumnis obnoxia commemoravimus. I nunc & contare utrum in istis malis hærere, an ab istis evolare malis. Contra hæc nihilominus, qua libertate, qua tranquillitate, qua voluptate, qua spe hic vivatur accepisti, & nondum etiam advolas? Adhuc hæres, adhuc tecum deliberas, adhuc cunctaris Aegypto suas carnium ollas relinquere, ut manna te pascat eremus? At durum est inquis à charissimorum consuetudine distrahi, amicorum pervincere affectus. Eia Iodoce durum vocas, vide ne tu mollis potius sis. Cave ne pueri ac puellæ, quibus ista res minime dura visa est, his tibi verbis insultent. Tu negas te posse, quod nos potuimus. Et quo tibi barba, quo viri nomen, quo anni, quo eruditio?

ditio? Tu vero tibi persuade iis amicis nihil esse inimicius, qui salutem tuã aut impedire, aut remorari moliuntur. Qui si errore peccant, aut amore insaniunt, num tu cupis una cum eis insanire? Si consulto, atque prudentes officiunt, qui amici iudicandi sunt, cum tibi non optime cupiant? Sed in carne inquis angelum agere, humanis maius est viribus. Postremo non licere hominem suo more vivere, sed omnia ex aliena sententia, vel potius libidine agere, dictu est quam factu proclivius. Istud quidem non abnuo, neque enim me latet militiam esse vitam hominis super terram. Sed si quid negocii est, id omne propemodum in ipso tentandæ rei aggressu consistit, quem si strenue perrumperis, evasisti. Iam olim vulgo dicunt. Is medium opus confecit qui recte cœpit. At hic certe, cœpisse, prope admodum perfecisse est. Sed primi te terrent aditus. Habeo quo istam tibi trepidationem eximam. Aegre ab seculi voluptati-

 bus

bus avelleris, æternas delitias cogita. Noſtrum inſtitutum triſte ac durum videtur, perpetuos cruciatus aſpice. Nihil te cruciabit quo perpetuos effugias cruciatus, nihil voluptarium erit, quo cœleſtes voluptates amittas. Poſtremo nihil erit arduum quod ſibi vehementer imperarit animus, nihil deſperandum quod opitulante Chriſto moliaris.

CAP. XII.

IAm dudum video te componere ſarcinas, induere talaria, quo mox ad nos accurras. Verum ne nimium calidum hoc ſit, paucis etiam mihi præmonendus es, ne tibi veniat uſu, quod hodie multis videmus accidere, quos ideo pœnitet ſuſcepti inſtituti noſtri, quod in hunc veluti puteum, unde reditus non eſt, non deſcendunt, ſed præcipitant ſeſe. Ad Chriſti profeſſionem nemo cogitur, ſed ab hoc nunquam reſiliendum, ſine quo nulla omnino ſalutis ſpes. Cęterum

terum in reliquis vitæ institutis, quæ pro tempore reperiunt homines, quando tanta est corporum atque animorum varietas, tanta rerum humanarum omnium mutatio, fortassis non expedit quenquam sic astringi, ut referre pedem non liceat, modo quod mutatur magis faciat ad illius qui mutat salutem. At quando aliter visum est his, quorum arbitrio gubernatur mundus, hoc circumspectius est aggrediendum negocium, quod semel aggresso liberum non sit mutare quod instituit. Olim monasteria nihil aliud erant, quam secessus quidam bonorum virorum, qui vel tædio voluptatum ac vitiorum, quibus id temporis hoc magis erat contaminata vita mortalium, quod adhuc promiscue viverent ethnici cum Christianis, vel offensi sævitia persecutionum, relictis urbibus, in invios montes se subducebant, euangelicam quandam vitam meditantes. Cultu vili, victu tenui, quem facile quævis terra suppeditabat, qui-

bus omne tempus aut ſacris hymnis, aut ſanctæ lectioni aut cœleſtibus colloquiis, aut piis precibus, aut charitatis officiis, quibus ægroti aut hoſpites refocillabantur innoxios operis, quibus egentes ſublevabantur dabatur. Nec aliud tum erat monachus, quam pure Chriſtianus. Nec aliud monaſterium, quam grex ultro conſpirans in puriſſimam Chriſti doctrinam. Aberat imperium, ultro prævolabant omnes, & freno magis erat opus quam calcaribus. Extremum illis ſupplicium erat, amica fraternaque correptio. Nunc pleraque monaſteria mediis mundi viſcebus admixta ſunt, nec aliter extra mundum ſunt quam renes extra corpus animantis. In quibus adeo non viget diſciplina religionis, ut nihil aliud ſint quam ſcholę impietatis quibus ne liceat quidem eſſe puros & integros. Quibus titulus cultuſque religionis, nihil aliud præſtat, quam ut impunitius liceat quicquid libet. Et quarum prudentiæ mundus non

credebat

credebat suas culinas, his creditur, imo perditur ecclesiæ negocium. Est autem & inter ea, in quibus viget religionis disciplina, nonnihil discriminis. Aliud vitæ institutum aliis atque aliis magis congruit. Prius igitur teipsum explores oportet, ut tibi notus, iudicio deligas vitæ rationem non ignotam, & iuxta Pauli doctrinam omnia probes, quod bonum est tibi teneas. Bona pars hominum, non ob aliud suscipit religionis professionem quam ut vivat commodius, ventri suo consulens, non animo. Itaque quos in mundo frugalitatem & industriam docebat inopia rei familiaris, ii in monasteriis ocio luxuique indulgent. Quique in mundo tenues erant & humiles, in paupertatis professione satraparum ac regum luxum strepitumque imitantur. Et quibus unica uxore contentis ferenda fuerant incommoda matrimonii, nunc gratis ac licenter volutantur per omnia stupri genera. Quosque prius legum publicarum ac magistratuum metus co-

hercebat à flagitiis, hoc præstat cucullа titulusqne religionis, ut exempti à ditione episcopi ac magistratuum peccent licentius. Ita ficta paupertatis professione paupertatem effugiunt, ficta castitatis professione libidini suæ consulunt, ficta obedientiæ professione perficiunt, ne cui cogantur obedire. Denique sunt quos casus aliquis coniicit in hoc vitæ genus, alium quia puella vehementer ambita potiri non contigerit, alium quia in tempestate, morbo, aliove periculo metu perculsus, tale quippiam voverit. Nonnullos sodalis ante charus pertrahit ad vitæ consortium. Quidam improbis hortatibus, veluti bubali naribus pertrahuntur in foveam, Quidam etiam huc protruduntur à parentibus impiis, aut tutoribus, quo se sumptu curaque levent, ii potissimum insidiantur ætati simplici, cuique facile imponitur. Ego vero in totum dissuaserim, ne rudis ætas involvatur instituto unde non possit explicari. Mature oportet esse

Chri-

Chriſtianum, ſero monachum, quanquam abunde monachus eſt quiſquis pure Chriſtianus eſt. Neque pauci ſunt, quos ſuperſtitio, aut etiam ſtultitia deducit in monaſterium, ignaros quibus in rebus ſita ſit vera religio, ac pulchre ſibi monachi videntur, ſi cingulum aut cucullam geſſerint. Hos ſi conſpicis ſceleratiores eſſe in profeſsione religionis, quam fuerint in vita priore, mirum videri non debet. Itaque tu mi Iodoce ſimul ac cognoris quid ſit vera religio, ubi tuum ingenium, corpus & animum exploraris, ubi genus vitæ diſpexeris tuis rebus accommodum, ubi nactus fueris ſodalitium, quod unanimiter conſpirarit in Chriſtum, eo te conferas, ſed domi relictis omnibus huius mundi cupiditatibus. Alioqui fruſtra mundum reliqueris, ſi mundum tecum in ipſum attuleris monaſterium, nihil omnino tecum efferas Aegyptiarum delitiarum, ſi properas ad terram lacte ac melle manantem. Multi ſe credunt Antonios

nios ac Paulos esse, qui non scortantur, non saltant, non inebriantur, cum toti madeant intus, odio, livore, cum scateant obtrectatione ac virulentia linguæ, cum omni fastu turgeant, cum morosi sint & intractabiles, cum sui sint amantes, cum sui compendii gratia palam adulentur principibus, scientesque ac prudentes sinant Christi gloriam obliterari quo suæ gloriæ consulant. Infame crimen est incestus quanquam isti nec ab his absunt vitiis, sed hæc adulatio superat sexcentos incestus, & huius pernicies latissime patet in universum genus mortalium. Iam fortasse mihi dices, tibi displicere monasteria omnia, nec usquam reperiri apud hos gregem qui synceris animis conspirarit in Christum, Proinde tu sic mundum fac relinquas, ut innocentissimis quibusque te adiungas, & in monasterio te esse puta ubicunque versaberis inter eos qui veritatem, qui pudicitiam, qui sobrietatem, qui modestiam amant, qui crepant, qui mo-